

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Fredrik Ekholm

Våld och hot mot polis

Det förstärkta straffskyddet, ett särskilt svagt skydd för polisen

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Karol Nowak

Termin för examen: Period 1 HT 2017

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställning	7
1.4 Avgränsning	8
1.5 Teori	8
1.6 Metod	9
1.7 Material	10
1.8 Forskningsläge	11
1.9 Disposition	11
2 UTVECKLINGEN AV 17 KAPITLET BROTTSBALKEN	13
3 DET FÖRSTÄRKTA STRAFFSKYDDET FÖR POLISER	17
4 FÖROLÄMPNING MOT POLIS	19
4.1 Allmänt om ärekränkingsbrott	19
4.2 Lagstiftning fram till och med den 31 december 2017	20
4.3 Lagstiftning från och med den 1 januari 2018	22
4.4 Rättpraxis om förolämpning mot polis	23
4.4.1 Fascistiska uttalanden till polis	23
4.4.2 Rasistiska uttalanden till polis	24
4.4.3 Allmänna skällsord mot polis	25
5 VÅLD ELLER HOT MOT TJÄNSTEMAN	28
5.1 Rekvisit för lagbestämmelsens tillämplighet	30
5.1.1 Innebörden av myndighetsutövning	30
5.1.2 Avsikt att tvinga hindra eller hämnas en tjänsteman	32
5.2 Gradindelning av våld eller hot mot tjänsteman	33

5.2.1	Brott av normalgraden	33
5.2.2	Grovt våld eller hot mot tjänsteman	33
5.3	Brottsrubricering	35
5.4	Rättspraxis om våld mot polis	37
5.4.1	Våld mot tjänsteman eller grov misshandel?	38
5.4.2	En polis ingrep mellan bostad och arbetsplats	39
5.5	Rättspraxis om hot mot polis	41
5.5.1	Poliser blev hotade med svärd	41
5.5.2	Poliser blev hotade med skruvmejsel	42
5.5.3	Poliser blev hotade med yxa	43
5.5.4	Måste geväret vara riktat mot poliserna för straffansvar?	44
5.5.5	Hot mot tjänsteman eller olaga hot?	45
5.5.6	Försök till grov misshandel eller hot mot tjänsteman?	46
5.5.7	Poliser hotade med pistol	47
6	FÖRGRIPELSE MOT TJÄNSTEMAN	49
6.1	Rekvisitet lidande, skada eller annan olägenhet	50
6.2	Rekvisitet otillbörligen	51
6.3	Rättspraxis	52
6.3.1	Polis bespottad i tjänsten	52
6.3.2	Kan förolämpning falla in under förgripelse mot tjänsteman?	53
7	VÅLDSAMT MOTSTÅND	55
8	ANALYS OCH SLUTSATS	57
8.1	Uppfylls syftet med det förstärkta straffskyddet för poliser?	57
8.2	Förslag	59
8.2.1	Bättre domskäl	59
8.2.2	Ny lagstiftning om brott mot polis	60
8.2.3	Andra lösningar för en minskning av brott mot polis	63
9	SLUTORD	65
	BILAGA A	66
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	86
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	90

Summary

Violence and the threat of violence against police officers have become greater in the recent years. This is due to the general belief that police enforcement does not stand as great of a deterrent to criminal activity as it was once believed and therefore criminals have become more aggressive towards Swedish police. The increased crime against police officials has not seen a simultaneous increase of penalties towards such perpetrators. As such the increased frequency of crime against police officers has increased. The main legal provision for crime committed against a police officer is violence or the threat of violence against law enforcers. Reinforced punishment towards increased crime is statutory in the 17th chapter of the Swedish penal code. This increase in punishment does have the intention to specifically protect officials by applying a higher penalty rate for such crimes, and in 2016 a serious degree of the offence was added to the legal provision, but this has not had a noticeable affect upon the verdicts for police officers. The perception based on the courts decisions that criminal offences against police officers still have a great likelihood of occurring as a violation of normal degree, when seen as a violation of serious degree if the criminal offence was directed at anyone but a police officer.

A police officer must indeed have a higher preparedness but the level of tolerance is still the same. The reinforced punishment provision to protect police officers has had little impact. This is a result of how the law was treated by the court, as it has not taken the situation seriously enough. There must be significant changes made to protect police against violence and threats. Thus the question still withstands if the investigations that are taking place by the government on this matter will be sufficient enough for such a change to be made. The importance of the police in society must no be taken too easily. It is time for creation of separate legal provisions to combat serious crimes against police officers.

Sammanfattning

Våld och hot mot polis blir allt grövre. De kriminella ser inte längre något hinder mot att angripa en polis. Anledningen därtill är att en svensk polis p.g.a. yrkets skyldigheter också förväntas tåla mer än resten av den svenska befolkningen varför straffen inte står anpassade till de utförda brotten. Det förstärkta straffskyddet som är lagstadgat genom bestämmelser i det 17 kapitlet brottsbalken har som avsikt att särskilt skydda de personer som utövar myndighet genom att tillämpa en något högre straffsats för sådana brott. Huvudbestämmelsen för brott mot polis är våld eller hot mot tjänsteman. Sedan år 2016 tillfördes en grov grad i lagbestämmelsen. Den grova graden har än så länge inte medfört någon direkt effekt i dömandet för våld eller hot mot polis. Gärningar som i en del fall hade utgjort ett grovt brott om de varit riktade mot någon annan än en polis har fortsatt att bedömas som brott av normalgraden.

En polis måste ha en högre beredskap men toleransnivån bör alltså vara densamma. Det förstärkta straffskyddet har för polisen blivit ett försvagat straffskydd. Det gäller genomgående för de behandlade lagbestämmelserna, oavsett om de befinner sig i det 17 kapitlet brottsbalken eller inte. Polisens skyddsvärda ställning har inte tagits tillräckligt allvarligt på varför vi också står där vi gör idag. En förändring på området måste ske och frågan är om den pågående utredningen om brott mot blåljuspersonal och andra samhällsnyttiga funktioner är tillräcklig. Polisens egenart och betydelse för samhället får ej tas för lätt på. En egen bestämmelse för polisen med en synnerligen grov grad av brott mot polis och med införandet av en högre straffsats ligger i tiden.

Förord

Våren 2013 påbörjade jag min resa mot det arbetande vuxenlivet och en juristexamen. Det som då kändes som en evighet bort, har idag passerat på vad som känns vara endast ett kort ögonblick. Efter en utflykt till Nottingham under hösten 2016 tog det mig till slut fem år att nå dit jag är idag, vid slutmålet av utbildningen och vid startlinjen för framtiden. Jag vill härmed ta tillfället i akt att tacka alla mina nära och kära som alltid funnits vid min sida och stöttat mig under min resa till den livsstation där jag befinner mig idag. Ett särskilt tack vill jag också rikta till de yrkesverksamma som så vänligt och hjälpsamt ställde upp på oerhört intressanta och givande intervjuer med emellanåt smått chockerande upplysningar. Dessutom vill jag rikta ett stort tack till min handledare Karol Nowak för en mycket givande handledning med otaligt intressanta diskussioner under hösten. Slutligen vill jag tacka Rickard Ekberg som bistått mig med fakta, intressanta upplysningar och långa diskussioner om polisen och polisens vardag på området.

Fredrik Ekholm

3 januari 2018

Förkortningar

B	Målnummer i brottmål
BrB	Brottsbalken (1962:700)
Dir.	Kommittédirektiv
HD	Högsta Domstolen
HovR	Hovrätten
Kap.	Kapitel
NJA	Nytt juridiskt arkiv, avdelning 1
NJA II	Nytt juridiskt arkiv, avdelning 2
Prop.	Regeringens proposition
s.	Sidan
SL	Strafflag (1864:11)
SOU	Statens offentliga utredningar
TR	Tingsrätten

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vardagen för våra svenska poliser är på många vis besvärlig. Samtidigt som nya brott begås i vårt avlånga land höjs kritiska röster mot polisens arbete. Samtidigt som kritiska röster höjs blir både enskilda poliser som polismyndigheten i stort, utsatta för brottsliga angrepp av en allt grövre dignitet. Poliserna arbetar dag och natt för att lösa begångna brott och för att motverka framtida brottslighet. Polisen har som uppgift att säkerställa den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet i samhället.¹ En fungerande svensk poliskår är elementär för Sveriges funktion som en demokrati och fungerande rättsstat. På senare år har en allt större del av de yrkesaktiva poliserna upplevt att kriminaliteten mot poliser har blivit grövre.² Den tidigare respekten som yrkeskriminella kunde ha för poliser har försvunnit. Den förlorade respekten har dessutom gått ned i åldrarna vilket i sin tur har lett till en alltmer utbredd brottslighet riktad direkt mot polisen.³

Samhällsmedborgarna har ett intresse av att offentliga funktioner fullgörs på ett riktigt sätt utan otillåten påverkan. Det förstärkta straffskyddet har därför en viktig roll för att polisen skall kunna fullgöra polisyrkets skyldigheter och upprätthålla lag och ordning. En individ som väljer en yrkeskarriär som polis är medveten om att beslut tagna i egenskap av polis kan komma att möta ett visst motstånd. Var gränsen sedermera skall gå för vad som utgör ett brottsligt angrepp mot polis är otydlig. Den allmänt vedertagna uppfattningen är att poliser måste förväntas tåla mer i sin yrkesutövning än gemene man. Det är på något vis förståeligt om en polis någon gång under sin yrkesaktiva karriär utsätts för ett brottsligt angrepp. Däremot måste både domstolen och samhället framhålla att ett angrepp mot en polis inte är acceptabelt.

¹ ”Verksamhetsidé och långsiktiga mål”, Polisen, <<https://polisen.se/Om-polisen/Uppdrag>

² Polisförbundets rapport (2017) s. 10.

³ Se Bilaga A.

Polis är en uniform en medborgare iklär sig. Våld och hot som en polis råkar ut för stannar inte alltid med uniformen.

Hot om våld mot en polis är ett brottsligt angrepp som kan komma att få en särskilt stor inverkan på polisens privatliv under en längre tid. Om ett hot mot en polis bedöms vara allvarligt kan polisen i fråga tvingas till att byta tjänst inom polisen. I vissa fall måste den enskilda polisen dessutom överväga att byta yrkesbana, flytta från sin bostad och i vissa fall även söka tillflykt utomlands under en tid. Ett allvarligt hot mot en polis drabbar inte bara den enskilda polisen utan även dennes familj och vänner.

Angrepp mot enskilda poliser och polismakten har under 2017 blivit vanligt förekommande. Den 31 augusti blev en polis provocerat knivskuren i nacken i Stockholm. Lyckligtvis klarade sig polisen utan livshotande skador.⁴ Samma dag var en hundförare bara centimeter från att bli träffad i huvudet av knytnävsstora stenar som kastades från ett bostadshus på tolfte våning.⁵ Natten mot den 18 oktober sprängdes ingången till Helsingborgs polishus med en bomb.⁶ Under natten till den 28 oktober blev en polis bostad beskjuten i Västerås då minst tolv skott sköts genom ytterdörren där polisen bodde med sin familj. Skotten medförde ingen fysisk skada.⁷ Kvällen den 3 november präglades av oroligheter i Göteborg då ett stort antal personer samlades och kastade sten mot poliser i området.⁸ Inte heller mot årets slut har angreppen mot polis avtagit. Den 8 december blev en polis helikopter beskjuten med grön laser av en ung gärningsperson och den 29 de-

⁴ ”Häktas för knivattack mot polis”, Svenska Dagbladet, <<https://www.svd.se/begars-haktad-efter-knivattack-mot-polis>>, besökt 2017-11-16.

⁵ B 11605-17.

⁶ ”En bomb exploderade i Helsingborgs polishus i natt”, Sveriges Radio, <<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=4916&artikel=6800891>>, besökt 2017-11-16.

⁷ ”Man i 20-årsåldern anhållen för polisskott i Västerås”, Sydsvenskan, <<https://www.sydsvenskan.se/2017-10-28/man-i-20-arsaldern-anhallen-for-polisskott>>, besökt 2017-11-16.

⁸ Love Hansen Siilin: ”Stenkastning mot poliser”, Göteborgs Posten, <<http://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/stenkastning-mot-poliser-1.4797011>>, besökt 2017-11-16.

cember sprängdes en polisbil under kvällen mitt i centrala Malmö.⁹ Attacker av detta slag är inte bara allvarliga attacker på enskilda individer utan på samhället som helhet. Det förefaller rimligt att anta att nämnda angrepp endast utgör en liten del av vad som drabbat enskilda poliser och polis-makten under 2017.¹⁰ En översyn av området är därför på sin plats.

1.2 Syfte

Syftet med arbetet har varit att, från ett straffrättsligt perspektiv, undersöka vad en polis skall behöva tåla i sin tjänsteutövning vad gäller våld och hot om våld. Domstolens bedömning i mål där poliser varit målsäganden kommer att undersökas för att klargöra hur det förstärkta straffskyddet för poliser tillämpas och se om lagens ursprungliga syfte fullföljs. Syftet är därför likväl att undersöka om lagstiftningen för brott mot polis är ändamålsenlig och för de fall rättsläget inte är tillfredsställande föreslå eller undersöka potentiella förändringar.

1.3 Frågeställning

Forskningsfrågorna för detta examensarbete är följande:

- Uppfylls syftet med det förstärkta straffskyddet för poliser?
- Om syftet inte uppfylls, bör det nuvarande förstärkta straffskyddet förändras i något avseende då en brottslig gärning begås mot en polis?

⁹ David Forsell: ”Polishelikopter beskjuten av grön laser”, SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/upsala/polishelikopter-skots-av-gron-laser>>, besökt 2017-12-08; ”Misstänkte bombmannen i Malmö kan ha fångats på bild”, Svenska Dagbladet, <<https://www.svd.se/polisbil-sprangd-i-centrala-malmo>>, besökt 2017-12-29.

¹⁰ För statistikuppgifter, se Polisförbundets rapport (2017).

1.4 Avgränsning

Uppsatsen behandlar det straffrättsliga perspektivet vid fall då en polis utsätts för våld eller hot om våld i tjänsten. Det skadeståndsrättsliga perspektivet med frågan om poliser skall ha rätt till kränkingsersättning vid sådana brott har därför lämnats därhän.¹¹ Vad gäller frågan om yrkeskategorier fokuserar arbetet på våld och hot mot poliser. Polis är ett yrke med vidsträckt skyldigheter som också medför en särskild utsatthet. En diskussion utifrån de övriga yrkeskategorier vilka visserligen innehar ett förstärkt straffskydd enligt 17 kap. brottsbalken hör inte till kärnan och skulle förta uppsatsens syfte. Jag har i arbetet också bortsett från att närmre bedöma påföljderna i varje enskilt fall. Det är många omständigheter hos gärningspersonen (missbrukare, psykiska problem osv.) som spelar in i påföljdsbedömningen varför det då blir svårt att dra klara slutsatser. Likaså har jag valt att inte diskutera polisernas olika våldsanvändningsmetoder vid de olika ingripandena då arbetet inte är åsyftat att vara en framställning om nödvärnsrätten, vare sig för gärningspersonen eller för den enskilda polisen.

1.5 Teori

Då polisen är elementär för ett fungerande och tryggt samhälle förefaller det vara rimligt att poliser också erhåller ett särskilt starkt straffskydd vilket klart ger sig uttryck i lagstiftning, förarbeten och rättspraxis. Det förstärkta straffskyddet är i teorin fungerande. Uppfattningen är däremot att domstolens praktiska tillämpande av straffskyddet i verkligheten har något högre uppställda krav. Den allmänna uppfattningen om vad en polis skall tåla har därför blivit något snedvriden. Tydliga signaler måste sändas ut till den kriminella världen att det svenska samhället värdesätter polisen. Ett angrepp mot en polis måste straffas hårdare än ett liknande angrepp på en enskild person då ett angrepp på en polis både är ett angrepp på en enskild person

¹¹ Ett tilläggsdirektiv (Dir. 2017:131) har tillkommit Blåljusutredningen (Dir. 2016:115, se not 14). Där skall en utredning analysera domstolsavgöranden som gäller polisens rätt till ersättning och bedöma om åtgärder behöver tas för att säkerställa polisens rätt till ersättning.

som på polismakten i stort. Mot bakgrund av detta kommer uppsatsens framställning utgå från denna teori, att då ett angrepp mot en polis är ett angrepp på såväl individ som demokratin måste det ställas högre krav på rättsskipningen att det förstärkta straffskyddet upprätthålls.

1.6 Metod

För att kunna besvara arbetets frågeställning och uppnå dess syfte används den rättsdogmatiska metoden. Rättsdogmatisk metod innebär att svar söks i de traditionella rättskällorna. Med det menas att svaren söks i lagstiftning, förarbeten, rättspraxis och doktrin. Syftet med metoden beskrivs i litteraturen vara ”att rekonstruera en rättsregel” eller ”lösningen på ett problem genom att applicera en rättsregel på densamma”.¹² Då rättsdogmatiken ofta utgår från en konkret problemställning kan den användas till att kritisera nuvarande rättsläge och föreslå förändringar vilket också är syftet med uppsatsen.¹³

I min forskning har jag i första hand strävat efter att undersöka rättsfall där domstolen diskuterat polisyrkets egenart och vilken inverkan denna egenart haft på bedömningen. Då domstolen i majoriteten av sina domar endast ger knapphändiga motiveringar får jag många gånger dra mina egna slutsatser. Utförliga motiveringar från domstolen vore önskvärt. När det gäller brotten i det 17 kap. brottsbalken har rättsfallsstudierna begränsats till avgöranden från de senaste fem åren. Valet därtill beror delvis på att poliser upplever att våldet och hoten har blivit grövre på senare år. Därtill ändrades aktuell lagbestämmelse om våld eller hot mot tjänsteman under 2016 då en grov grad infördes. Det är också delvis av denna anledning som avgöranden från de senaste fem åren ger en mer aktuell bild av domstolens syn på polisyrkets egenart, vad polisen skall förväntas tåla i sin tjänsteutövning och hur införandet av ett grovt brott haft en inverkan på bedömningen. Vad som däremot

¹² Korling och Zamboni (2013) s. 21.

¹³ Ibid. s. 23 f.

gäller förolämpning är det ett brott som det sällan döms för i domstol varför rättspraxis på området är något begränsad. Gällande de brotten har jag därför gått utanför femårsperioden vid rättsfallsstudierna.

För att komma närmre in på problematikens verklighet har jag intervjuat yrkesverksamma. Intervjumetoden har varit av kvalitativ art då jag valt intervjuobjekt efter erfarenheter och position. Jag ställde dels frågor med avsikten att få en större bakgrundsförståelse för polisernas arbete och utsatthet och dels för att få de yrkesverksammans syn på nuvarande tillämpning och tolkning av det förstärkta straffskyddet mot poliser och vilka åtgärder de anser behöver tas utifrån sina egna erfarenheter.

Uppsatsen är skriven utifrån ett brottsofferperspektiv där polisen står i centrum för min tolkning av behandlad rättspraxis och eventuella åtgärder som kan behövas tas om det nuvarande straffskyddet visar sig otillräckligt. Anledningen härtill är för att upplysa läsaren om hur det är att arbeta som polis i dagens Sverige och polisens roll för en trygg och säker framtid.

1.7 Material

Genom att analysera lagtext, förarbeten, rättspraxis och doktrin har jag velat ge en tydlig och aktuell bild av vad som gäller för våld och hot mot polis och hur syftet med det förstärkta straffskyddet därigenom upprätthålls. Boken *Våld mot tjänsteman och andra närbesläktade brott enligt 17 kap. 1-5 §§ brottsbalken* av Gösta Westerlund har givit mig en ytterst värdefull grundkunskap av ämnet, lagbestämmelsernas syfte och i viss mån också deras tillämplighet i den mån de inte ändrats sedan hans avhandling. Böckerna *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten* och *Brotten mot allmänheten och staten m.m.* av Nils Jareborg m.fl. har använts till att komplettera min tolkning av lagtext och förarbeten för att få ytterligare ett perspektiv på brotten och det förstärkta straffskyddet.

1.8 Forskningsläge

Våld mot tjänsteman och andra närbesläktade brott enligt 17 kap. 1-5 §§ brottbalken av Gösta Westerlund. Avhandlingen kom ut år 1990 och är på många vis än idag elementär på området. Westerlund har bidragit med en fördjupad förståelse av straffbestämmelsernas innebörd och tillämplighet. Avhandlingen har däremot varit riktad mot tjänstemän i allmänhet, inte mot polismän i synnerhet. Westerlund har emellertid valt att många gånger exemplifiera straffbestämmelsernas innebörd via exempel utifrån poliser.

Kommittédirektiv – *Ett modernt straffrättsligt skydd för blåljuspersonal och andra samhällsnyttiga funktioner*.¹⁴ Det pågår för tillfället en utredning om ett nytt straffrättsligt skydd för blåljuspersonal och andra samhällsnyttiga funktioner. Däribland inkluderas givetvis polisen. Utredarens uppgifter är bl.a. att ta reda på vilka samhällsnyttiga funktioner som är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd och huruvida angrepp mot vissa funktioner som har till uppgift att garantera säkerhet, hälsa och liv bör anses särskilt allvarliga i straffrättsligt hänseende. Utredningen skall redovisas senast den 29 juni 2018.

1.9 Disposition

Avsnitt 2 inleder arbetet med att beskriva den historiska utveckling som föranlett 17 kap. brottbalken. Genom 17 kap. åtnjuts ett förstärkt straffskydd för den tjänsteman som fullgör myndighetsutövning. Vad som menas med ett förstärkt straffskydd belyses sedan i avsnitt 3.

I det efterföljande avsnitt 4 kommer läsaren att få bekanta sig med brottet förolämpning mot polis vilket kommer belysas genom både lagtext som rättspraxis. Brottet förolämpning stadgas i 5 kap. 3 § brottbalken och in-

¹⁴ Dir. 2016:115.

kluderar förolämpning mot både polis som mot en enskild person. Tidigare var en förolämpning mot tjänsteman straffbar enligt 17 kap. brottsbalken.

I avsnitt 5 behandlas våld eller hot mot tjänsteman, vilket är lite av en huvudbestämmelse för det förstärkta straffskyddet. Lagbestämmelsen går ingående igenom för att sedan belysa denna kunskap ytterligare genom domstolens tolkning och tillämpning av bestämmelsen i olika mål. Där tillkommer även personliga kommentarer kring de olika avgörandena.

Förgripelse mot tjänsteman är ett subsidiärt brott till våld eller hot mot tjänsteman. Det är ett brott som det sällan döms för i praktiken, men lagbestämmelsen fyller en viktig funktion genom att straffbelägga en del gärningar som inte är straffbara enligt våld eller hot mot tjänsteman. Vilka gärningar det kan tänkas utgöra och vilka frågor som alltjämt kvarstår kring tolkningen av bestämmelsen framhålls i avsnitt 6.

Ett brott som biträder både våld eller hot mot tjänsteman och förgripelse mot tjänsteman är våldsamt motstånd vilket återfinns i avsnitt 7. Våldsamt motståndet är något poliserna är utbildade för att bemöta. I detta avsnitt går relevant lagtext igenom för att belysa läsaren om brottet och de skillnader som våldsamt motstånd inbegriper jämfört med bestämmelserna i avsnitt 5 och 6.

I avsnitt 8 redovisas resultatet av undersökningen vilket kompletteras med förslag på förändringar för lagstiftning, domstolens ansvar m.fl. Slutligen följer en bilaga som innehåller intervjuer från poliser, f.d. kriminalinspektör samt tjänstemän på polisförbundet för att ge läsaren en uppfattning hur det är att arbeta som polis idag och vad en polis i mångt och mycket kan tvingas utstå i sin tjänsteutövning.

2 Utvecklingen av 17 kapitlet brottsbalken

Ämbetsmän har historiskt sett haft en särskild position i samhällshierarkin. Under 1600-talet skärptes dåvarande straff för angrepp på ämbetsman och i förarbetena till 1734 års missgärningsbalk skärptes detta straff ytterligare något. Däri förekom även förslag på en indelning av de allmänna organ vilka behandlade angrepp mot olika kategorier av ämbetsmän, allt beroende på vilken position dessa innehade. Ett av de inledande förslagen placerade domare och präster i en första kategori medan bland annat konungens och städernas vakter placerades in i en andra kategori.¹⁵ Brott mot den första kategorin medförde ett strängare straff än brott mot den andra kategorin och så vidare.¹⁶ I tidigare förslag förekom uttryck som till synes antydde att straffskyddet för ämbetsmän förutsatte tjänstehandlingens lagenlighet. Detta synsätt försvann emellertid efter år 1723. I ett annat förslag till 1734 års lag vidgades klyftan mellan kategorierna i angrepp på ämbetsman jämfört med ett angrepp på annat allmänt organ. Bestämmelserna ändrades vidare år 1779 så att klyftan mellan de två kategorierna av allmänna organ vidgades ytterligare något. Angrepp mot någon av det högre obligat belades med dödsstraff medan bötestraff tillkom de som angrep någon från lägre obligat.¹⁷

I ett första förslag till 1864 års strafflag från lagkommittén år 1832 uppkom den då kontroversiella åsikten att vad gäller angrepp mot allmänna organ så skall ämbetsmän och tjänstemän givas samma straffskydd. Lagkommittén valde då att bortse ifrån skillnaden mellan de två begreppen så som de tidigare varit att betrakta.¹⁸ Vid en genomläsning av då gällande lag står det klart att förslaget emellertid stannade vid ett förslag. Differentieringen mel-

¹⁵ Enligt min uppfattning skulle ”konungens och städernas vakter” med nutida terminologi böra vara jämförbart med polis.

¹⁶ SOU 1930:24 s. 195.

¹⁷ Ibid. s. 196 f.

¹⁸ Ibid. s. 202.

lan högre och lägre befattningshavare kvarstod nämligen i 1864 års strafflag.¹⁹

Professor Johan C. W. Thyrén påbörjade arbetet med att reformera 1864 års strafflag i 1930 års förarbeten. Där framhöll han att ett angrepp mot allmänt organ är en viktig grupp av brott av försvårande karaktär då det inte bara är ett angrepp mot allmänt organ utan således också ett angrepp på staten. Denna typ av brott innebar följaktligen en brottskonkurrens då en redan straffbar handling gjordes än mer straffbar av den anledning mot vem och vad brotten riktar sig mot. Vad som krävdes var att det allmänna organets funktion antingen direkt eller indirekt påverkades i en negativ riktning.²⁰

Efter Thyrens bortgång fortsatte straffrättskommittén reformarbetet. De gärningar som idag är straffbelagda i 17 kap. brottsbalken (BrB), återfanns vid denna tidpunkt till stor del i 10 kap. strafflagen (SL). Enligt Strafflagskommitténs förslag år 1944 skulle en ämbetsmans skydd tillkomma inte endast de personer som var underkastade ämbetsansvar utan även andra personer beträffande vilka Konungen meddelat särskilt förordnande till. Strafflagskommittén diskuterade förändringar beträffande våld å ämbetsman i vars straffbestämmelse också hot som innebar trängande fara skulle vara straffbelagt. Det föreslogs också vid tidpunkten att våld å ämbetsman och missfirmelse skulle kompletteras av en ny bestämmelse, nämligen förgripelse mot ämbetsman. Tanken var att förgripelse mot ämbetsman skulle innefatta ett skydd mot hämnd eller tvång på ett annat vis än vad som var fallet vid straffbestämmelserna om våld å ämbetsman och missfirmelse.²¹

Under 1948 års strafflagsrevision straffbelades också hot om våld mot den person som åtnjöt ämbetsskydd. Departementschefen bedömde däremot inte det vara tillräckligt att hot om våld endast inkluderade sådant hot om våld som innebar trängande fara. Straffbestämmelsen skulle istället innefatta allt hot om våld. Departementschefen ansåg dessutom att brottet skulle beteck-

¹⁹ SOU 1930:24 s. 236.

²⁰ Ibid. s. 15.

²¹ SOU 1944:69 s. 167 f.

nas som våld eller hot mot tjänsteman och inte ämbetsman.²² Till följd av strafflagsrevisionen utvidgades det straffbara området också genom straffbeläggandet av förgripelse mot tjänsteman. Härigenom utökades ämbetskyddet till att även inkludera andra former av tvång och hämnd än vad som redan omfattades av dåvarande lags bestämmelser.²³

Det hade under en lång tid förberetts en grundlig lagreform på straffrättens område för att ersätta bl.a. 1864 års strafflag och därtill ny lagstiftning. År 1962 lades därför ett förslag till brottsbalken fram och brotten mot allmänheten intogs i 17 kap. brottsbalken. Brottsbalken trädde sedermera i kraft den 1 januari 1965 och 1864 års strafflag upphävdes därigenom.²⁴

Före ämbetsreformen erhöll personer vars positioner innebar ämbetsansvar också ämbetskydd. Vilka personer som innehade ämbetsansvar framgick av 20 kap. BrB. I samband med 1975 års reform togs denna bestämmelse bort då en sådan bestämmelse inte var skapad för förändring och därför hade medfört svårigheter i rättstillämpningen. Istället bestämdes den skyddade personkretsen genom att den brottsliga gärningen beskrevs som en gärning riktad mot myndighetsutövning.²⁵ Införandet av myndighetsutövning medförde dessutom en minskning av den skyddade personkretsen.²⁶

Då myndighetsutövning infördes som ett rekvisit i en del av brottsbalkens lagbestämmelser gjordes en jämförelse med myndighetsutövning så som det stod stadgat i förvaltningslagen, skadeståndslagen och regeringsformen. Departementschefen ansåg det vara fördelaktigt om myndighetsutövning i huvudsak hade en liknande innebörd genomgående i lagstiftningen. Däremot stod det klart att begreppet myndighetsutövning i brottsbalken trots allt medförde vissa skillnader, både vad gällde syfte som tillämpningsområde.²⁷

²² Prop. 1948:80 s. 156.

²³ Ibid. s. 157 f.

²⁴ Prop. 1962:10.

²⁵ Prop. 1975:78 s. 101 f.; Westerlund (1990) s. 47.

²⁶ Prop. 1975:78 s. 146.

²⁷ Ibid. s. 142.

Genom ämbetsreformen upphävdes också brottet missfirmelse mot tjänsteman vilket var stadgat i dåvarande 17 kap. 5 § brottsbalken. Behovet av en sådan lagbestämmelse ansågs istället kunna tillgodoses genom en tillämpning av den allmänna straffbestämmelsen om förolämpning i 5 kap. 3 § brottsbalken. Det enda tillägget som gjordes i det fallet var att bestämmelsen skulle kompletteras av en åtalsregel som möjliggjorde för en allmän åklagare att åtala efter angivelse av målsäganden om åtal då särskilda skäl var påkallat ur allmän synpunkt.²⁸

Motivet bakom lagstiftningen i 17 kap. brottsbalken och anledningen till att straffbestämmelserna i 1-2 och 4 §§ brottsbalken alltjämt kvarstod förklarades utifrån medborgarnas intresse av att offentliga funktioner fullgjordes korrekt utan ovidkommande hänsyn.²⁹

²⁸ Prop. 1975:78 s. 153.

²⁹ Ibid. s. 176.

3 Det förstärkta straffskyddet för poliser

Brotten mot allmän verksamhet återfinns alltjämt idag i 17 kap. brottsbalken. Kapitlets skydd omfattar utövarna av allmän verksamhet mot angrepp som måste förhindras för verksamhetens fortskridande. Frågorna som är centrala för tillämpningen av 17 kap. brottsbalken är två; dels vilka utövare det är som skyddas och dels vad det är för typ av gärningar som dessa utövare skyddas emot. Lagbestämmelserna är delvis sådana att brotten som där straffbeläggs också är straffbelagda genom andra bestämmelser, som exempel kan nämnas misshandel i 3 kap. 5 § och olaga hot i 4 kap. 5 § brottsbalken. Syftet med 17 kap. brottsbalken är att lagbestämmelserna som däri stadgas medför en strängare straffskala vid angrepp mot en utövare av allmän verksamhet än om motsvarande person inte fallit under detta lagrum, s.k. förstärkt straffskydd. För att detta skydd skall bli aktuellt måste den brottsliga gärningen rikta sig mot en person som utför myndighetsutövning.³⁰

Det förstärkta straffskyddet i 17 kap. brottsbalken innehåller bl.a. i 1 § en bestämmelse mot våld eller hot mot tjänsteman, i 2 § stadgas förgripelse mot tjänsteman och i 4 § stadgas brottet våldsamt motstånd. Till stor del motsvarar dagens 17 kap. brottsbalken dåvarande 10 kap. strafflagen i dess lydelse efter 1948 års strafflagsrevision. En av de större ändringarna som genomförts var borttagandet av lagbestämmelsen missfirmelse mot tjänsteman år 1975 vilket numera är straffbart enligt förolämpning i 5 kap. 3 § brottsbalken.³¹

De brottstyper som återfinns i 17 kap. brottsbalken utmärks särskilt av att perspektivet är det omvända från vad som gäller i 20 kap. brottsbalken. I 20 kap. behandlas fall då myndighetspersoner är gärningspersoner medan det i

³⁰ Asp m.fl. (2014) s. 227 f.; Westerlund (1990) s. 35.

³¹ Johansson m.fl. (2017) s. 1 f. (kommentaren till 17 kap. BrB).

17 kap. är myndighetsutövare eller myndighetsverksamheter som är målsägande. Detta kan ske på två vis, antingen i form av att en enskild myndighetsutövare utsätts, t.ex. en polis, eller genom att en särskild form av allmän verksamhet utsätts, t.ex. den polisiära verksamheten. Anledningen till att det förstärkta straffskyddet existerar är för att tillse den allmänna verksamhetens fortsatta utövande utan obehörig påverkan.³²

Det förstärkta straffskyddet har inte varit helt odiskutabelt och frågan har ställts om det är rimligt att vissa kategorier av människor skall tillerkännas ett högre lagstadgat skydd än gemene man? Som Westerlund skriver är en del av de personkategorier som faller under det förstärkta straffskyddet i mångt och mycket mer förberedda för att möta ett brottsligt angrepp än om motsvarande var förslagsvis barn eller pensionärer. Oavsett anser Westerlund, att då ett angrepp riktar sig mot en särskilt skyddsvärd offentlig verksamhet måste de personer som där faller in allt som oftast ingripa. De har ingen möjlighet att undgå en sådan situation varför det också talar för behovet av ett förstärkt straffskydd. Om en polisman blir angripen så måste ett sådant angrepp betraktas som allvarligare än om liknande situation uppstår för en privatperson. Dels riktar sig angreppet mot polisen i egenskap som privatperson och dels mot den offentliga verksamhet som polismyndigheten är.³³ Departementschefen uttalade dessutom i förarbetena att medborgarna har ett intresse av att offentliga funktioner fullgörs på ett riktigt sätt och att de inte utsätts för angrepp utifrån i form av våld, hot eller liknande varför det förstärkta straffskyddet måste anses vara befogat.³⁴

³² Asp m.fl. (2014) s. 227.

³³ Westerlund (1990) s. 35 f.

³⁴ Prop. 1975:78 s. 176.

4 Förolämpning mot polis

Före strafflagsrevisionen år 1948 fanns det ett lagstadgat straff för missfirmliga gärningar enligt tre lagrum. Om en missfirmlig gärning då verkställdes mot en ämbetsman återfanns straffet stadgat i 10 kap. strafflagen.³⁵ Med dåtidens missfirmelsebrott åsyftas dagens förolämpningsbrott. Då Thyren inledde sitt arbete med att reformera 1864 års strafflag bortsåg han från tidigare indelning och valde istället att se missfirmelse mot tjänsteman som en ”kvalifikation av vanlig ärekränkning”³⁶. Thyren ansåg därför att alla ärekränkingsbrott skulle falla in under samma lagrum, oavsett om målsäganden var att se som ämbetsman eller privatperson.³⁷ Fram till 1975 års ämbetsreform återfanns brottet ”missfirmelse mot tjänsteman” alltjämt i 17 kap. brottsbalken. Efter reformen ansågs dessa gärningar, precis som Thyren tidigare önskat, istället vara att bestraffa som ett förolämpningsbrott enligt 5 kap. 3 § brottsbalken.³⁸

4.1 Allmänt om ärekränkingsbrott

Ärekränkingsbrotten delas upp i förtalsbrott och förolämpningsbrott. Beskyllningar om brott eller andra nedsättande gärningar som förmedlas till någon annan än personen som beskylls och som är ägnade att nedsätta den beskylldes anseende hos andra människor är att betrakta som förtalsbrott. Med förtal åsyftas ära i objektiv mening. Förolämpningsbrotten inbegriper istället smädliga yttranden eller skymfliga beteenden som riktas direkt mot den angripne. Här åsyftas istället ära i subjektiv bemärkelse.³⁹

Ärekränkingsbrott kan enligt doktrin endast rikta sig mot enskilda personer. Talan om ansvar för en ärekränkning som riktats mot en juridisk person

³⁵ Westerlund (1990) s. 221.

³⁶ SOU 1930:24 s. 210.

³⁷ Ibid.

³⁸ Westerlund (2011) s. 270.

³⁹ Prop. 1962:10 del B s. 122 f.

kan därför endast föras då någon enskild kan anses utpekad genom ärekränkningen och inte mot den juridiska personen som sådan.⁴⁰

De svenska bestämmelserna om ärekränkning har utformats från utgångspunkten att det i princip är den missaktning uppgiften uttrycker, inte dess sanningslöshet, som utgör bestraffningens grund.⁴¹ Kriminalisering av ärekränkingsbrott kan i viss mån medföra inskränkningar i yttrandefriheten. Det är därför nödvändigt att göra en avvägning så att hänsyn tas också till yttrandefriheten. En sådan avvägning är omöjlig att uttrycka i lag då ärekränkingsbrotten mer än något annat brott förflyttas genom samhällsutvecklingen. Därför är ärekränkingsbrottens tillämpningsområde i större utsträckning än andra brott beroende av domstolens bedömning i varje enskilt fall.⁴²

4.2 Lagstiftning fram till och med den 31 december 2017

Lagbestämmelsen om förolämpning återfinns i dag i 5 kap. 3 § och löd fram till och med den 31 december 2017 följande:

”Den som smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom, dömes, om gärningen ej är belagd med straff enligt 1 eller 2 §, för förolämpning till böter.

Är brottet grovt, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.”⁴³

Förolämpning är en fridskränkning i form av ett angrepp på självkänslan, en kränkning av den subjektiva äran. Som krav uppställs att angreppet som

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Leijonhufvud m.fl. (2017) s. 1 (kommentaren till 5 kap. BrB).

⁴² Ibid. s. 2 f.

⁴³ Se 5 kap. 3 § brottsbalken (1962:700).

sådant måste riktas direkt mot personen förolämpningen gäller. Den berörda personen måste dessutom själv lägga märke till smädelsen för att rekvisitet skall vara uppfyllt. Vid fall då en förolämpning riktas emot en död person eller en person som inte lägger märke till ärekränkningen är straffrättsligt ansvar uteslutet.⁴⁴ Förolämpning innefattar smädliga yttranden som lämnas till den angripna personen eller skymfliga beteenden mot denne i ord eller handling.⁴⁵

Förolämpning är en subsidiär brottstyp som är tillämplig endast om gärningen inte är straffbar enligt bestämmelserna om förtal. Förövas istället både förolämpning och förtal genom samma gärning konsumeras den förstnämnda gärningen av förtalsbrottet. Brottbeskrivningarna är emellertid olika. Bestämmelsen om förolämpning är inte avsedd att användas som ett allmänt reservstadgande för fall av lindrigt förtal eller förtalsliknande fall.⁴⁶ Ansvar för brott enligt 5 kap. BrB har ett uppsåtskrav där likgiltighetsuppsåt är tillräckligt för straffansvar. Några exempel på vad som var att betrakta som försvårande omständigheter gick inte att utmynna ur lagtexten.⁴⁷

Under tiden då förolämpningsbrott mot tjänsteman inkluderades i 5 kap. 3 § brottsbalken ändrades också åtalsbestämmelsen i 5 § för att tillgodose ändringen. Det innebär att om åtalet avser förolämpning mot någon i eller för hans eller hennes myndighetsutövning får brottet åtalas av åklagare så länge målsäganden anger brottet till åtal om det anses påkallat från allmän synpunkt.⁴⁸

⁴⁴ Asp m.fl. (2015) s. 108.

⁴⁵ Ibid. s. 91.

⁴⁶ Leijonhufvud m.fl. (2017) s. 1 (kommentaren till 5 kap. BrB); Asp m.fl. (2015) s. 108.

⁴⁷ Asp m.fl. (2015) s. 91.

⁴⁸ Westerlund (2011) s. 270 f.

4.3 Lagstiftning från och med den 1 januari 2018

Straffbestämmelsen om förolämpning är oförändrad sedan brottsbalkens tillkomst. Den 1 januari 2018 trädde emellertid en moderniserad och förtydligad straffbestämmelse ikraft. Anledningen därtill är att tonen mellan människor blivit allt grövre och mer nedsättande, i vilket bl.a. internet haft stor inverkan på. Trots denna samhällsutveckling kan kränkande uttalanden till en person alltjämt orsaka allvarligt psykiskt lidande varför kvarhållande av ett straffrättsligt skydd är essentiellt.⁴⁹ Den nya bestämmelsen lyder:

”Den som, i annat fall som avses i 1 eller 2 §, riktar beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot någon annan döms, om gärningen är ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet, för förolämpning till böter.

Om brottet är grovt, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.”⁵⁰

Att en gärning skall vara ägnad att kränka den angripnes självkänsla eller värdighet innebär inte att en kränkning måste ha uppstått i det enskilda fallet. Istället är det avgörande om gärningen varit sådan som vanligtvis kunnat orsaka en kränkning. Domstolen skall utöver själva uttalandet bedöma bl.a. ”parternas relation och normala språkbruk mellan varandra och om ett kränkande uttalande framstår som ett opåkallat angrepp på mottagaren”⁵¹. Tanken med den nya lagbestämmelsen är att uttalandet helt enkelt måste träffa den angripne individen på ett mer personligt plan.⁵²

⁴⁹ Prop. 2016/17:222 s. 71 f.

⁵⁰ Ibid. s. 101.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

4.4 Rättpraxis om förolämpning mot polis

Poliser får i sin yrkesutövning dagligen motta uttalanden med kränkande innebörd. Det har i intervjuerna framgått att det inte hör till vanligheterna att poliser skriver en anmälan om förolämpning i tjänsten. Anledningen därtill är att domstolen sällan dömer för brottet.⁵³ Nedan följer rättspraxis som tydliggör vad en polis enligt domstolen bör eller inte bör tåla när det kommer till förolämpning.

4.4.1 Fascistiska uttalanden till polis

I ett avgörande från högsta domstolen (HD) 1994 blev en person informerad av två poliser om att rapportering för en trafikförseelse skulle ske. Föraren hade då till polisen uttryckt: ”era jävla as, jag hatar er, era jävla fascistjävlar”. Den tilltalade menade att uttrycken inte hade varit riktade till de två ingripande polismännen utan mot polismakten i stort. Tingsrätten (TR) gjorde bedömningen att uttalanden bestått i vanligt förekommande allmänna skällsord och även om uttalandet riktat sig mot poliser kunde de inte ansetts ha blivit kränkta på det sätt som lagbestämmelsen om förolämpning avsåg. Enligt hovrätten (HovR) befinner sig en polis i en utsatt position och ett särskilt skydd var därför motiverat. Trots detta resonerade HovR att en polis måste ha en stor toleransnivå för att människor i ingripandesituationer ger uttryck för sina känslor, om än i mindre väl valda ordalag.⁵⁴

HD framförde i sina domskäl att en strafflindring inte varit åsyftad då förolämpning stadgades inkludera även sådana brott mot tjänsteman. Straffskalan ansågs för den allmänna brottstypen förolämpning vara tillräckligt vid för att tillgodose behovet av straffskärpning då gärningen riktade sig mot offentliga funktionärer.⁵⁵ Det i målet angivna uttalandet innehöll skällsord som inte ansågs alltför sällan förekommande. Samhället försöker däremot

⁵³ Se Bilaga A.

⁵⁴ NJA 1994 s. 557.

⁵⁵ SOU 1972:1 s. 191.

aktivt att motarbeta rasism och olika totalitära åskådningar varför ett särskilt skällsord som ”fascistjävlar” måste anses vara ägnat att uppfattas som en kränkning för en polis. HD gjorde därigenom bedömningen att angivna uttryck utgjorde straffansvar för förolämpning mot poliserna.⁵⁶

Det har även på senare tid ansetts utgöra ett förolämpningsbrott att kalla en polis för ”fascist”. Polisen hade påträffat en man med narkotika i sin väska. När polisen bad mannen att lägga händerna på bilens motorhuvud för en visitationsåtgärd uttryckte han att polisen var ”fascist”. TR resonerade att mannen endast givit uttryck för sina känslor i samband med situationen snarare än i syfte att såra polisens känslor på så vis som fordrades för straffansvar. HovR å sin sida ansåg att uttalandet varit ägnat att kränka polismannen mer än som ett uttryck för sina egna känslor. Ingripandet hade inte varit våldsamt varför mannen därmed inte heller haft anledning att känna sig orättvist behandlad i situationen. HovR ansåg därmed att gärningen varit att bedöma som en förolämpning.⁵⁷

4.4.2 Rasistiska uttalanden till polis

Efter att kraftig ordväxling hade uppstått på en pizzeria mellan en kvinna och personalen tillkallades polis. När bråket var förbi visade sig kvinnan alltjämt vara aggressiv och fällde grova uttalanden mot poliserna som anlät till platsen. Kvinnan blev därför omhändertagen och förd till polisstationen för tillnyktring. Hon skrek upprepade gånger till poliserna och riktade sig mot en särskild polisman och skrek upprepade gånger ”blattedjävlar”⁵⁸ varför denna polis backade ur situationen och istället lät övriga poliser sköta ingripandet.⁵⁹

TR resonerade i målet att poliser vid ingripandesituationer får höra åtskilligt som i andra förhållanden inte skulle accepteras. Därför måste också polisens

⁵⁶ NJA 1994 s. 557.

⁵⁷ B 6076-08.

⁵⁸ B 1396-12 s. 4 f.

⁵⁹ Ibid.

toleransnivå vid tjänsteutövningen vara tämligen stor varför åtalet ogillades.⁶⁰ HovR ansåg däremot att kvinnan vänt sig specifikt mot en polis med frågor varifrån polisen kom samtidigt som hon fällt uttalanden som ”blatte-djäväl”⁶¹. Polisen uppfattade att yttranden inte varit riktad mot honom i hans egenskap som polis utan mot honom personligen. HovR ansåg därför det varit fråga om rasistiska uttalanden och åtalet bifölls.⁶²

I ett nyare avgörande från TR hade gärningsmannen, efter det att han gripits för en stöld, förolämpat en polis genom att bl.a. kalla polisen för ”negerjävel”⁶³ och ”slav”⁶⁴. Förolämpningarna mot polisen fortsatte även inne på polisstationen. TR biföll åtalet med hänvisning till parternas respektive ut-saga samt övrig bevisning. Ingen ytterligare motivering tillades.⁶⁵

4.4.3 Allmänna skällsord mot polis

I ett HD avgörande från 2004 hade en person stoppats av polis efter en fortkörning. Poliserna valde därför att ta ett prov av förarens alkoholhalt som visade att han var nykter. Efter provet visade mannen ett uppenbart missnöje och när han blev ifrågasatt varför han smällt i polisbilsdörren viftade han till med sin hand upp mot den ena polisens ansikte. Poliserna bestämde sig därför för att gripa mannen som först stretade emot ordentligt. Det var också vid denna situation som mannen kallade poliserna för ”grisar”⁶⁶ och ”svin”⁶⁷. TR valde att döma mannen för förolämpning. Någon motivering till varför uttrycktes inte i domskälen. Enligt HovR krävdes för straffansvar att uttalandena varit ägnade att såra polisernas självkänsla. Däremot resonerade domstolen att poliserna borde förstått att mannen främst givit uttryck för sin ilska i samband med ingripandet. Uttalandena ansågs därför inte varit ägnade att såra polisernas känslor på så vis som straffansvar kräver. HD

⁶⁰ B 1396-12 s. 5.

⁶¹ B 4465-12 s. 2.

⁶² Ibid.

⁶³ B 2401-17 s. 11 ff.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ B 2401-17 s. 11 ff.; B 3614-17.

⁶⁶ NJA 2004 s. 331.

⁶⁷ Ibid.

framlade i sina domskäl det vara klart att de uttalade begreppen kunde användas för att smäda annan. HD ansåg emellertid att mannen endast givit uttryck för sin egen frustration och fysiska smärta. Något syfte att skymfa poliserna hade enligt HD inte framkommit varför polisernas ärekänsla inte ansetts kunna bli sårad på så sätt som straffansvar för förolämpning kräver.⁶⁸

För att få perspektiv i hur domstolens bedömning kan skilja sig då rollerna istället varit ombytta dömdes en polisman för förolämpning av HovR efter han kallat en bilist för ”idiot”⁶⁹. Polisen ansågs enligt HovR sårat mannens ärekänsla genom sitt uttalande och ansågs därför ha överskridit vad som kunde accepteras.⁷⁰

HovR dömde 2015 en man för förolämpning sedan han i samband med ett gripande upprepade gånger skrikit ”hora”⁷¹ och ”fitta”⁷² till de kvinnliga poliserna. TR friade först mannen med motiveringen att en viss tolerans måste finnas mot att personer som blir föremål för ingripande också ger uttryck för sina känslor med inte så väl passande formuleringar. HovR ansåg däremot att mannen hade passerat gränsen för vad som var att betrakta som acceptabelt varför han också dömdes för förolämpning.⁷³

Personlig kommentar

Det kan utmynnans en viss skillnad i bedömningen när ett glåpord riktat sig mot polisens person, t.ex. att skrika ”neger” till en mörkhyad eller ”hora” till en kvinna, jämfört med när ett uttalat glåpord uttrycker en egen frustration eller riktar sig till poliser som grupp. Det förefaller också rimligt att så är fallet. Däremot kan ett visst frågetecken urskiljas vad gäller domstolarnas oenighet. Även då domstolen resonerar kring att poliser måste ha en viss toleransnivå vid ingripandesituationer mot mindre lämpliga uttalanden är

⁶⁸ NJA 2004 s. 331.

⁶⁹ B 2616-08.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ B 9216-15.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid.

det viktigt att uttalanden som uppenbart riktar sig direkt mot polisens person också straffas därefter. Där bör synen domstolarna emellan inte skilja sig alltför mycket. Vad den nya uppdaterade lagbestämmelsen om förolämpning kan tänkas ha för effekt för poliser är svårt att säga.

5 Våld eller hot mot tjänsteman

En polis toleransnivå varierar stort, allt beroende på vem du är som individ, vad du har för erfarenheter och vad du befinner dig i för situation. Till skillnad från brottet förolämpning är benägenheten att anmäla för brottet våld eller hot mot tjänsteman bland poliser hög. Det är av förklarliga skäl då brottet har en annan svårighetsgrad än bl.a. förolämpning. Däremot är poliserna inte direkt belåtna över processens tidsåtgång eller de domslut som avkunnats då den brottsliga gärningen varit riktat mot poliser. Det råder en viss oenighet om våldet eller hotet har ökat i omfattning. Däremot råder det enighet kring att brotten mot poliser har blivit grövre på senare år.⁷⁴

Brottet våld eller hot mot tjänsteman regleras i 17 kap. 1 § brottsbalken. Paragrafen lyder:

”Den som med våld eller hot om våld förgriper sig på en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga tjänstemannen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller för att hämnas för en sådan åtgärd döms för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller om någon på detta sätt förgriper sig mot en tjänsteman som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller underlåtit att göra i myndighetsutövningen.

Om brottet är grovt döms för grovt våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,
2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.”⁷⁵

⁷⁴ Se Bilaga A.

⁷⁵ Se 17 kap. 1 § brottsbalken (2016:508).

Den brottsliga gärningen består i att med våld eller hot om sådant våld angripa den tjänsteman som omfattas av skyddet i lagbestämmelsen. Definitionen av att med våld förgripa sig på en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning är densamma som åsyftas i bestämmelsen om rån i 8 kap. 5 § brottsbalken, nämligen ”våld å person”⁷⁶.⁷⁷ Rån har i doktrinen beskrivits som situationer då gärningen utförts ”medelst våld å person eller medelst hot som innebär trängande fara”⁷⁸. Våldet behöver emellertid inte innebära trängande fara. För att våld å person skall anses vara uppfyllt krävs att gärningspersonen utsätter en person för misshandel. Misshandeln skall i sin tur bestå i tillfogande av kroppsskada, sjukdom, smärta eller ett fullständigt betvingande av kroppens rörelsefrihet.⁷⁹

Sådant våld som inkluderar att betvinga någons kroppsliga rörelser enligt 17 kap. 1 § brottsbalken omfattar inte alla gärningar som är att betrakta som frihetsbrott enligt 4 kap. brottsbalken. Det våld som faller in under olaga tvång i 4 kap. 4 § brottsbalken och som inte är att bedöma som våld å person går inte att straffa som våld mot tjänsteman enligt 17 kap. 1 § brottsbalken. Däremot kan sådant våld bestraffas enligt våldsamt motstånd i 17 kap. 4 § brottsbalken. För att gärningen skall kunna straffbeläggas krävs det ett visst samband mellan den angripna personens myndighetsutövning och gärningen som sådan.⁸⁰

Om en tjänsteman trängs undan eller det rycks något från honom eller henne för att hindra eller framtvunga en tjänsteåtgärd är detta i normalfallet endast straffbart som våldsamt motstånd. Likaså vad gäller att stänga in en tjänsteman eller rycka och slita i dennes kläder såvida inte en sådan åtgärd berövar tjänstemannens handlingsförmåga helt eller nästintill. Däremot faller att fängsla eller föra bort en tjänsteman under 17 kap. 1 § brottsbalken. I lagbe-

⁷⁶ Se 8 kap. 5 § brottsbalken (1975:1395).

⁷⁷ Johansson m.fl. (2017) s. 2 (kommentaren till 17 kap. 1 § BrB); Westerlund (1990) s. 101.

⁷⁸ NJA II 1942 s. 357.

⁷⁹ NJA II 1942 s. 357; Johansson m.fl. (2017) s. 2 (kommentaren till 17 kap. 1 § BrB).

⁸⁰ Johansson m.fl. (2017) s. 3 (kommentaren till 17 kap. 1 § BrB); Westerlund (1990) s. 102 f.

stämmelsen straffbeläggs även hot om våld å den skyddades person. Hotet måste vara riktat mot myndighetsutövaren. För att det skall föreligga ett hot mot tjänsteman bör personen i fråga uppfatta hotet som allvarligt menat. Dessutom måste hotet inge farhågor hos tjänstemannen att hotet skall kunna realiseras. Om hotet däremot syftar på hot om våld mot exempelvis en tjänstemans närstående kan det istället resultera i straff enligt 17 kap. 2 § brottsbalken. Våld på egendom faller aldrig in under 1 § om inte ett angrepp på en tjänstemans egendom innebär fysiska hinder för själva myndighetsutövningen.⁸¹

För försök eller förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman, alternativt grovt våld eller hot mot tjänsteman kan straffansvar utdömas enligt 23 kap. brottsbalken. Det gäller även för stämpling till grovt våld eller hot mot tjänsteman.⁸²

5.1 Rekvisit för lagbestämmelsens tillämplighet

5.1.1 Innebörden av myndighetsutövning

Enligt 1975 års ämbetsreform av det 17 och 20 kap. brottsbalken åtnjuts ett förstärkt straffskydd endast för den tjänsteman som fullgör myndighetsutövning. Departementschefen uttalade då att straffskyddet skulle omfatta all verksamhet i befattningen såsom förrättning, utredningsarbete m.m. Strafffrihet för ett angrepp mot sådan utövare av myndighet föreligger endast vid fall då angreppet riktar sig mot en arbetsuppgift som helt saknar samband med myndighetsutövningen. Därför ligger i allmänhet vad som händer under resa mellan bostad och arbetsplats utanför det straffbara området.⁸³ Där-

⁸¹ Johansson m.fl. (2017) s. 3 (kommentaren till 17 kap. 1 § BrB); Westerlund (1990) s. 102; Westerlund (2011) s. 263.

⁸² Se 17 kap. 16 § brottsbalken (2016:508).

⁸³ Däremot behöver så ej alltid vara fallet, se B 8069-17 som behandlas nedan då en polisman på väg till sitt arbete ingriper i en farlig situation och därefter utsätts för ett brottsligt angrepp.

emot finns det inget krav uppställt på att myndighetsutövningen måste utövas aktivt för att tjänstemannen skall omfattas av skyddet i 17 kap. 1 § brottsbalken.⁸⁴

Myndighetsutövning innebär att beslut tas och åtgärder genomförs vilka är ett uttryck för samhällets maktbefogenheter gentemot enskilda medborgare. Med myndighetsutövning kan verksamhet av väldigt varierande slag åsyftas. Sådan verksamhet kan innebära genomdrivning av rättigheter, garantera att skyldigheter infrias, besluta om förmåner eller pålägga någon en börda. Den person som utövar myndighet befinner sig i en utsatt position. Polis, åklagare och domare utgör alla exempel på myndighetsutövare. Om en polis griper en misstänkt person för brott, om en åklagare beslutar om åtal, anhållande eller dylikt samt en domstols dom är alla exempel på vad som är att betrakta som myndighetsutövning.⁸⁵ Angrepp på en person i dennes myndighetsutövning innebär både ett angrepp på den allmänna verksamheten som ett angrepp på en enskild person. Det är av denna anledning som flertalet av brotten i 17 kap. anses vara särskilt straffvärda.⁸⁶

I många fall då en person bär en tjänsteuniform är det också ett bevis på att personen ifråga utövar myndighet. En polisman kan emellertid utöva myndighet även utan tjänsteuniformen vid civilt arbete. En polis kan dessutom utöva myndighet genom sina vidsträckta skyldigheter att ingripa mot misstänkt brottslighet även under sin lediga tid för att trygga allmän ordning och säkerhet.⁸⁷ Däremot krävs det för straffansvar att gärningsmannen ifråga har en förståelse för att personen denne angriper faktiskt utövar eller har utövat offentlig myndighet och att angreppet skett uppsåtligen.⁸⁸ I ett hovrättsavgörande misshandlades två civilklädda polismän som biträdde socialvården med omhändertagandet av ett barn, av två män. De två männen åtalades för våld mot tjänsteman, men ansågs ej ha insett annat än att fadern till barnet varit utsatt för ett brottsligt angrepp. Domstolen gjorde därför bedömningen

⁸⁴ SOU 1972:1 s. 195; Westerlund (1990) s. 73; NJA II 1975 s. 646.

⁸⁵ SOU 1972:1 s. 129 ff.

⁸⁶ Asp m.fl. (2014) s. 228.

⁸⁷ Se 16 § Polisförordningen (2014:1104).

⁸⁸ NJA II 1975 s. 646.

att männen ej kunde dömas enligt 17 kap. 1 § brottsbalken. Däremot dömdes de båda männen för misshandel då de ur nödvärnssynpunkt ansågs ha handlat uppenbart oförsvarligt.⁸⁹

För att straffrihet skall bli aktuellt för ett angrepp mot en person som utövar myndighet måste gärningen rikta sig mot någon arbetsuppgift som helt saknar samband med myndighetsutövningen. Således avser 17 kap. 1 § brottsbalken också att skydda oriktig myndighetsutövning. Uppsåtsrekvisitet kan därför vara uppfyllt även då gärningsmannen bedömer att det föreligger oriktig myndighetsutövning.⁹⁰ Med oriktig myndighetsutövning menas kort sagt missbruk av offentlig verksamhet. Det kan till exempel innebära att en polisman gripit någon oskyldig, att en åklagare underlåtit åtala ett brott eller att en domare fällt en oskyldig eller friat en skyldig.⁹¹

5.1.2 Avsikt att tvinga hindra eller hämnas en tjänsteman

Våld mot tjänsteman omfattar förutom direkt våld eller hot mot någon i dennes myndighetsutövning även våld eller hot som är till för att tvinga, hindra eller hämnas myndighetsutövning. Krav finns uppställda om att den angripne faktiskt är någon som utövar myndighet och att gärningen är täckt av uppsåt. Däremot föreligger inget krav i att gärningen skall resultera i en påverkan på den angripna myndighetsåtgärden för att straffansvar skall vara för handen. Gärningar som i många fall är att se som ett försök kan därför också omfattas av bestämmelsen. Vad som krävs från gärningspersonens sida är i respektive fall ett avsiktsuppsåt.⁹²

⁸⁹ RH 1980:43.

⁹⁰ Westerlund (1990) s. 75 f.

⁹¹ SOU 1969:20 s. 42 f.

⁹² Johansson m.fl. (2017) s. 4 f. (kommentaren till 17 kap. 1 § BrB).

5.2 Gradindelning av våld eller hot mot tjänsteman

Lagbestämmelsen våld eller hot mot tjänsteman innefattar två grader av brott. Innan ändringen den 1 juli 2016 delades brottet in i ringa brott och brott av normalgraden. Sedan den 1 juli 2016 delas brotten in i brott av normalgraden och grovt brott av våld eller hot mot tjänsteman.⁹³

5.2.1 Brott av normalgraden

Straffskalan avseende våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden är böter eller fängelse i högst två år. Sedan 2016 års ändring innefattar ett brott av normalgraden även straffskalan för vad som tidigare var att betrakta som ringa brott, vilket var böter eller fängelse i högst sex månader. Det har inte skett någon direkt förändring i sak utan bötesstraffet bör alltså tillfalla brott som av domstolen bedöms vara ringa. Samtidigt som brott av normalgradens straffminimum har sänkts från fängelsestraff till bötesstraff har det även skett en sänkning av brottgradens straffmaximum. Som mest kan en person dömas till fängelsestraff i högst två år, vilket tidigare kunde medföra ett fängelsestraff om fyra år. Denna förändring är en följd av den grova gradens införande i lagbestämmelsen. Således skall en del gärningar som tidigare endast utgjorde våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden numera av domstolen istället bedömas som grovt våld eller hot mot tjänsteman.⁹⁴

5.2.2 Grovt våld eller hot mot tjänsteman

Grovt våld eller hot mot tjänsteman har en straffskala på fängelse i lägst sex månader och som högst i fyra år. Lagbestämmelsen uppräknar för straffbarhet tre stycken kvalifikationsgrunder. Uppräkningen är emellertid ej uttöm-

⁹³ Prop. 2015/16:113 s. 91.

⁹⁴ Ibid. s. 91.

mande.⁹⁵ Vid bedömningen av om ett brott mot en tjänsteman är att anse som grovt måste domstolen beakta samtliga sakförhållanden i varje enskilt fall.⁹⁶

Den första kvalifikationsgrunden behandlar de fall då en gärning inbegripit våld av ett allvarligt slag. Enligt förarbetena krävs det vid en bedömning av om våldet är av allvarligt slag, att det rör sig om ett misshandelsbrott med ett straffvärde av sex månaders fängelse eller mer.⁹⁷

Den andra kvalifikationsgrunden behandlar fall då en gärning innefattat hot som förstärkts påtagligt ”med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av särskilt allvarligt slag”⁹⁸. Bestämmelsen avser inte bara vapen i teknisk mening som knivar och skjutvapen, utan omfattar även andra verktyg eller föremål som kan användas för att skada eller döda en människa.⁹⁹ Vid denna kvalifikationsgrund är det hotets allvar som är den centrala omständighet som domstolen måste beakta om gärningen skall vara att bedöma som grovt hot mot tjänsteman. Hotet skall vara ägnat att inge tjänstemannen en uppfattning om att möjligheterna att hotet kommer att realiseras är stora.¹⁰⁰

Den tredje kvalifikationsgrunden avser brottsliga gärningar som ”annars varit av särskilt hänsynslös eller farlig art”¹⁰¹. De båda uttrycken omfattar båda ett flertal tänkbara omständigheter av kvalificerad art. Vid bedömningen om en gärning varit av särskilt hänsynslös art skall det av domstolen framför allt beaktas huruvida den försvårande omständigheten har att göra med brottsoffrets situation eller den faktiska karaktären på angreppet. Som exempel på sådana gärningar kan vara då brottsoffret befinner sig i en skyddslös ställning, i numerärt underläge gentemot gärningsmannen och

⁹⁵ Prop. 2015/16:113 s. 76.

⁹⁶ Ibid. s. 83; Johansson m.fl. (2017) s. 7 (kommentaren till 17 kap. 1 § BrB).

⁹⁷ Prop. 2015/16:113, s. 83 och 92.

⁹⁸ Ibid. s. 92.

⁹⁹ Ibid. s. 83.

¹⁰⁰ Ibid. s. 59 ff., 83 f. och 92.

¹⁰¹ Se 17 kap. 1 § brottsbalken (2016:508).

situationen som utspelar sig eller då brottsoffret befinner sig i beroendeställning till gärningsmannen.¹⁰² Om gärningen istället varit av särskilt farlig art skall domstolen beakta de försvårande omständigheter som är hänförliga till det sammanhang då gärningen realiserats. I förarbetena tas som förslag upp omständigheter som innebär att gärningen riskerar att ”bli systemhotande, att gärningen annars kan påverka samhällets funktionssätt, att gärningen på grund av gärningsmännens organisationsgrad utövas på ett skickligare sätt och med större resurser än annars”¹⁰³. Om gärningen är en del i en verksamhet av särskilt kvalificerad brottslighet och brottet har en uppenbar förbindelse med verksamheten bör detta i sin tur också kunna leda till att brottet skall bedömas som grovt.¹⁰⁴

Då grovt våld eller hot mot tjänsteman blev lagstadgat år 2016 är rättspraxis på området begränsad. Det saknas därför möjlighet att ge konkreta exempel på vilka gärningar som skall falla under lagbestämmelsens andra stycke. Det anstår därför rätten att med tiden tydliggöra och exemplifiera vilka gärningar som bör betraktas som ett grovt brott mot tjänsteman.

5.3 Brottsrubricering

För att straffbestämmelsen skall kunna bli tillämplig måste lagförbrytaren ha förstått att personen denne angrep utövade myndighet. En polis kan inta olika roller, men trots detta fortsätta utöva myndighet. Rollen som polis kan utföras uniformerat som civilt, men även ingripanden under ledig tid kan för en polis förekomma varför det för gärningspersonen kanske inte alltid är helt självklart. Det är därför viktigt att polisen är tydlig i sin kommunikation vid ingripanden. Likaså kan en gärningsperson ha vanföreställningar eller befinna sig i sådant psykiskt sinnestillstånd att de helt enkelt inte begriper att personen de attackerar är polis, även om polisen uppgivit att så är fallet. Det är därför inte alltid självklart vilken lagbestämmelse som gärningen

¹⁰² Prop. 2015/16:113 s. 66 f., 84 och 92.

¹⁰³ Ibid. s. 84.

¹⁰⁴ Ibid. s. 66 f., 84 och 92.

utgjort ett brott mot. De gärningar som är straffbelagda enligt 17 kap. 1 § brottsbalken är även straffbelagda enligt andra paragrafer i 3 eller 4 kap. brottsbalken. Detsamma gäller även till stor del de gärningar som faller under bestämmelserna om förgripelse mot tjänsteman och våldsamt motstånd. Bestämmelserna innehåller till stor del endast en repetition av kriminaliseringen, men med tilläggen att gärningen skall rikta sig mot myndighetsutövning och att en särskild straffskala tillämpas för brotten. Även om gärningen kan omfattas av 3 eller 4 kap. brottsbalken skall lagbestämmelserna i 17 kap. brottsbalken tillämpas då brottet allt som oftast får anses konsumera brotten i 3 och 4 kap. brottsbalken.¹⁰⁵

Brottskonkurrens uppstår då det finns en grund för utdömt straff både enligt 17 kap. och 3 eller 4 kap. brottsbalken. Detta bör ske om gärningens brottslighet är så pass allvarlig att det inte kan anses som tillräckligt att bestraffa lagförbrytaren endast enligt straffbudet i 17 kap. brottsbalken. Exempelvis bör den som med våld förgriper sig på en person i dennes roll som polis dömas endast enligt 17 kap. 1 § brottsbalken. Personen skall inte även dömas för misshandel så länge som handlingen är att bedöma som ett ringa misshandelsbrott. Däremot om misshandeln är att betrakta som grövre, men ändå inte grov kan det i vissa fall finnas anledning att i vart fall åberopa 3 kap. 5 § brottsbalken. Är misshandeln att bedöma som grov alternativt synnerligen grov borde domstolen döma i brottskonkurrens enligt 17 kap. 1 § och 3 kap. 6 § brottsbalken. Detsamma gäller vid fall då någon hotar en person i rollen som polis. När brottet inte upp till en svårighetsgrad som går utöver den som är definierad som normalgraden av olaga tvång behöver inte paragraferna normalt sett åberopas i brottskonkurrens. Däremot om polisen med anledning av hotet valt att utföra eller underlåtit att utföra en viss åtgärd kan det vara befogat att åberopa även bestämmelsen 4 kap. 4 § BrB om olaga tvång. Likaså om hotet som framförts till polismannen varit att bedöma som grovt olaga tvång bör lagrummen tillämpas i brottskonkurrens.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Johansson m.fl. (2017) s. 9 f. (kommentaren till 17 kap. 1 § BrB).

¹⁰⁶ Ibid.

5.4 Rättspraxis om våld mot polis

I NJA 2015 s. 668 hade en man avsiktligt sparkat en polis på benet. Polisen hade vid tillfället benskydd på sig. HD fann det utrett att sparken endast medfört ett mindre kroppsligt obehag för polismannen. Då sparken inte hade inneburit någon egentlig smärta eller på annat sätt orsakat någon annan av de effekter som misshandelsansvar förutsätter kunde inte mannen ha ansetts utövat våld mot tjänsteman på det vis som 17 kap. 1 § brottsbalken avser. Åtalspunkten för våld mot tjänsteman ogillades därför. HD har vidare betraktat just det faktum att gärningen riktades mot målsäganden i egenskap av polisman, vilka löper en särskild risk för övergrepp från allmänhetens sida.¹⁰⁷

I ett hovrättsavgörande blev B konfronterad av en polis med att ha urinerat på allmän plats. B valde efter konfrontationen att skälla polisen över dennes näsa. TR ansåg i en knapphändig formulerad dom att B skulle dömas för våld mot tjänsteman för tillgreppet mot polismannen. Precis innan skällningen hade polismannen kallat B för ”rättan”¹⁰⁸ varvid B tagit illa vid sig. HovR gjorde därför bedömningen att B måste ha uppfattat uttalandet från polisen som en förolämpning och bedömde det som en provokation mot B varför domstolen beslutade att nedsätta påföljden något.¹⁰⁹

Personlig kommentar

Det framgår genom avgörandet i HD att en viktig grund för att kunna dömas för våld mot tjänsteman är att våldet medför smärta hos den angripne, åtminstone då det rör sig om en polis. Det gjorde ingen skillnad för HD att gärningspersonen uppsåtligt sparkat en polis på benet med en tydlig avsikt. Skyddsutrustningen medför på så vis att en polis vid sådana situationer måste tåla ännu mer än vanligt vid ett angrepp. Vad gäller avgörandet i

¹⁰⁷ NJA 2016 s. 668.

¹⁰⁸ RH 2015:67.

¹⁰⁹ Ibid.

HovR påvisar det hur lite det krävs från en polis sida för att den ursprungliga brottsliga gärningen skall förmildras något.

5.4.1 Våld mot tjänsteman eller grov misshandel?

Som tidigare skrivits kan brottskonkurrens uppstå vid fall då en tjänsteman blir utsatt för brott. Grunden till brottskonkurrens är att den brottsliga gärningen är så pass allvarlig att det inte kan anses tillräckligt att endast bestraffa gärningsmannen enligt straffbudet våld eller hot mot tjänsteman. Brottskonkurrens kan exemplifieras genom följande hovrättsavgörande, vilket ägde rum innan grovt våld eller hot mot tjänsteman infördes. Avgörandet kan med stor sannolikhet därför också till viss del användas till att finna ledning i vad som numera kan utgöra ett fall av grovt våld mot tjänsteman.

D skulle av poliser hämtas för fortsatt inställelse till psykiatrisk vård. Vid ingripandet blev D aggressiv och lyckades slita sig loss från poliserna. Därefter angrep D den ena polismannen genom ett strypgrepp samt tilldelande av upprepade knytnävsslag mot huvud och kropp. Även den andra polismannen tilldelades av D upprepade knytnävsslag mot både huvud och kropp samt sparkar mot kropp. Åklagaren yrkade i målet ansvar för både grov misshandel och våld mot tjänsteman. TR framhöll i domskälen att åklagaren inte lyckats styrka att strypgreppet medfört att polisen blivit medvetlös och försatts i en livshotande situation. Åtalet för grov misshandel ogillades därför. TR ansåg däremot att våldet mot de båda poliserna var att bedöma som våld mot tjänsteman.¹¹⁰

Frågan i HovR kvarstod om polisen som utsatts för ett strypgrepp hade försatts i medvetlöshet och därigenom en livshotande situation. Den medicinska utredningen gav inget uttryckligt stöd för att strypgreppet medfört medvetlöshet. Genom det inhämtade expertutlåtandet skall inte avsaknad

¹¹⁰ B 1143-12, s. 10 ff.

av skador utesluta att medvetlöshet kan ha åstadkommit. Det faktum att polisen därefter också fortsatte ingripandet saknar enligt utlåtandet betydelse för bedömningen. HovR fann det därför klarlagt utifrån de båda polisernas utsagor att den ena polisen hade förlorat medvetandet under ingripandet. På så vis hade polisen utsatts för en livshotande situation, varför gärningen bedömdes som grov misshandel. Gärningsmannen D dömdes därför både för grov misshandel och våld mot tjänsteman.¹¹¹

5.4.2 En polis ingrep mellan bostad och arbetsplats

Polisyret medför en vidsträckt skyldighet att även under ledig tid ingripa för att hindra misstänkt brottslighet och trygga allmän ordning och säkerhet.¹¹² Polisen kan på så sätt alltjämt utöva myndighet trots att arbetspasset inte startat. Skyldigheter som poliser har även när de inte arbetar är ett av många bevis på att ett fungerande förstärkt straffskydd är nödvändigt. Genom ett tingsrättsavgörande från 2017 belyses denna ingripandeskyldighet som polisen innehar även under ledig tid.

En polis var på väg till arbetet på sin cykel då han såg J snabbt köra runt och hoppa över en väg med en motocross samtidigt som J visat en uppenbar likgiltighet inför andra människors liv och egendom, varför polisen bestämde sig för att ingripa. Polisen tog fram sin polisbricka och visade den tydligt för personerna på platsen samtidigt som han ett flertal gånger upprepade att han var polis till J på motocrossen, både på engelska och på svenska. På platsen beslagtogs han en kamera som en av personerna stått och filmat med vilket upprörde föraren. J gasade därefter upp och körde på polismannen. Polisen tog sig därefter upp för grässlätten och sökte skydd då J återigen försökte köra på honom. Polismannen uppgav i TR att han uppfattade situationen som väldigt hotfull och ifall han hade varit i tjänst och burit sitt vapen skulle han ha skjutit mot J.¹¹³ Åklagaren yrkade i TR på att gär-

¹¹¹ B 10-13 s. 5 ff.

¹¹² Se 16 § Polisförordningen (2014:1104).

¹¹³ B 9494-17 s. 12 ff.

ningen skulle bedömas som grovt våld mot tjänsteman alternativt grov misshandel då J använt sig av tillhygge i form av en motocross samtidigt som gärningen varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.¹¹⁴

TR ansåg det bevisligen inte spela någon roll för J ifall personen J körde på var polis. J måste åtminstone ha misstänkt att personen varit polis vilket omständigheterna också talade för. Domstolen fann det därför styrkt att J skulle dömas för våld mot tjänsteman. ”En polisman har inte anledning att räkna med att bli påkörd med en motocross vid ett ingripande”¹¹⁵. Vad det grova brottet beträffar gjorde domstolen bedömningen att brottet visserligen varit försvårande i och med användandet av motocrossen, men att det ensamt inte varit tillräckligt för att brottet skulle vara att bedöma som grovt. Polismannen fick därtill inte några allvarliga eller bestående skador. TR ansåg att gärningen inte varit av särskild hänsynslös eller farlig art och bedömde därför brottet som brott av normalgraden.¹¹⁶

Personlig kommentar

Det nyligen refererade tingsrättsavgörandet påvisar tydliga brister i domstolens tolkning och tillämpning av den lagstiftning som är tänkt att utgöra ett förstärkt straffskydd när brott begåtts mot poliser. Polisens vidsträckta skyldighet att ingripa mot misstänkt brottslighet även under ledig tid saknar motsvarande vidsträckta straffskydd. Enligt domstolen var brottet att med en motocross köra på en polis för att sedan jaga och återigen försöka köra på samma polis inte att betrakta som en gärning av särskilt hänsynslös eller farlig art. Anledningen därtill var att polismannen inte fick några allvarliga eller bestående men. Gärningspersonen uppvisade en tydlig hänsynslöshet, men också medvetenhet i sitt agerande. Han var likgiltig i sitt handlande att köra på en polis. Jag skulle önska att domstolen hade kunnat utveckla sin syn på användandet av motocrossen vid angreppet och varför det inte bedömts vara av särskilt hänsynslös eller farlig art. Speciellt då polismannen ingrep på vägen till sin arbetsplats vilket domstolen inte tog i beaktande.

¹¹⁴ B 9494-17 s. 7 f.

¹¹⁵ Ibid s. 35.

¹¹⁶ Ibid s. 20 f.

5.5 Rättspraxis om hot mot polis

Polisen får i sin tjänsteutövning utstå hotelser av olika innebörd. Beroende på vem det är som uttalar hotet och den enskilda polisens tidigare erfarenheter tas hoten på olika stort allvar. Många av de hot som poliser upplever som allvarligare och med en större chans för verkställelse kommer oftast från tungt kriminella individer. Hoten från dessa personer kommer sällan upp i domstol, då de lägger fram hoten på sätt som är väldigt svåra att bevisa. Däremot är det dessa hot som kan drabba den enskilda polismannen särskilt hårt.¹¹⁷ Domstolen har numera en möjlighet att döma en gärningsman för grovt hot mot tjänsteman. Om en gärning innefattat hot som påtagligt förstärkts med hjälp av exempelvis ett vapen kan detta vara en sådan gärning som enligt lagbestämmelsen skall bedömas som grovt hot mot tjänsteman. Nedan följer några avgöranden från 2017 för att visa hur domstolarna valt att tolka och tillämpa lagstiftningen då en polis har hotats med hjälp av ett vapen.

5.5.1 Poliser blev hotade med svärd

De två poliserna hade larmats, via ledningscentralen, från en mamma som var orolig över hennes sons psykiska hälsa. När poliserna anlände till lägenheten för samtal med A hade A lyft och riktat ett svärd mot de båda poliserna. Åklagaren yrkade att gärningen skulle bedömas som grovt hot mot tjänsteman då hotet påtagligt hade förstärkts med vapen.¹¹⁸ TR ogillade åtalet med motiveringen att det varit svårt att utröna A:s avsikt när han lyfte svärdet. A gjorde dessutom inga utfall eller riktade slag mot poliserna. TR ansåg att A:s agerande mer varit ett tecken av förtvivlan än ett agerande med brottsligt uppsåt.¹¹⁹ HovR gjorde bedömningen att det objektivt sett varit styrkt att A med hot om våld förgripit sig på poliserna i deras myndighetsutövning och att så också gjordes medvetet. A trodde att poliserna var där för att skada honom och hotade därför poliserna genom att använda ett svärd.

¹¹⁷ Se Bilaga A.

¹¹⁸ B 345-17 s. 4 f.

¹¹⁹ Ibid s. 18.

Poliserna uppfattade situationen som att hotet kunde verkställas. HovR ansåg gärningen vara allvarlig, men inte så pass allvarlig att den skulle bedömas som ett grovt hot mot tjänsteman. Domstolen dömde därför A för hot mot tjänsteman av normalgraden.¹²⁰

Personlig kommentar

Det är svårt att se hur grovt hot mot tjänsteman skall kunna tillämpas om gärningar som i aktuellt fall inte är att bedöma som ett hot vilket påtagligt förstärkts med hjälp av svärdet. HovR ansåg gärningen vara allvarlig, men inte så pass allvarlig att den skulle bedömas som ett grovt hot mot tjänsteman. Oförutsägbarheten i situationen är stor då mannens psykiska hälsa var anledningen till att poliserna kallats till platsen från första början varför hotet istället bör kunna uppfattas som ännu allvarligare. Återigen önskas mer utförliga domskäl som motiverar utgången utifrån alla omständigheter i respektive fall.

5.5.2 Poliser blev hotade med skruvmejsel

Då poliserna skulle ingripa mot P gick denne emot poliserna med en skruvmejsel lyft i ena handen samtidigt som han var verbalt aggressiv. Skruvmejseln uppfattades av poliserna vara en kniv. Poliserna uppmanade P att lägga ifrån sig föremålet vilket han inte gjorde. Poliserna använde därför pepparspray mot P som trots detta inte lade sig ner. Till slut var poliserna tvungna att vidta ytterligare åtgärder för att hindra P från ett fortsatt angrepp och en av poliserna sköt därför även ett varningsskott. Det dröjde till att ytterligare en polispatrull anlät till platsen för att polisen skulle lyckas övermanna och gripa P. Under transporten till arresten fortsatte P att uppträda aggressivt och uttala dödshot mot poliserna och deras familjer. Åklagaren yrkade att hotet skulle bedömas som grovt då hotet varit av allvarligt slag vilket påtagligt förstärkts med hjälp av ett farligt föremål vilket av poliserna dessutom uppfattats som en kniv.¹²¹

¹²⁰ B 2683-17 s. 4 f.

¹²¹ B 241-17 s. 4 f.

TR ansåg att då P hållit i en skruvmejsel kunde detta inte ansetts ha innefattat hot om våld av allvarligt slag. Hoten vilka uttalats efter gripandet ansåg domstolen utgjorde ett allvarligt brott då dessa innefattat anspelning också på annans våld. Sammantaget hade gärningarna innefattat ett allvarligt angrepp mot polismännen. TR gjorde emellertid bedömningen att de båda gärningarna endast utgjort hot mot tjänsteman av normalgraden.¹²² HovR gjorde ingen annan bedömning.¹²³

Personlig kommentar

Domstolens bedömning om att då hotet endast utförts med en skruvmejsel, kunde det inte ansetts ha innefattat våld av allvarligt slag. För att ett grovt brott skall vara aktuellt behandlar bland annat den andra kvalifikationsgraden fall då en gärning innefattat hot som påtagligt förstärkts med hjälp av bl.a. vapen. Bestämmelsen avsåg därigenom inte endast vapen i teknisk mening, utan den omfattar även verktyg eller föremål som kan användas för att skada eller döda en människa. En skruvmejsel kan mycket väl vara ett sådant verktyg eller föremål som kan användas för att skada eller döda en annan människa varför det ensamt inte kan sägas vara anledning till att en gärning inte kan bedömas vara grov. När poliserna dessutom uppfattar föremålet som en kniv talar det starkt för att poliserna uppfattat situationen som att hotet påtagligt förstärkts. Gärningspersonens agerande och olydnad i situationen trots upprepade tillsägelser och varningar från polisen borde dessutom ha stärkt polisernas uppfattning om hotets förverkligande varför grovt hot mot tjänsteman känns som en mer korrekt bedömning.

5.5.3 Poliser blev hotade med yxa

Polis hade kallats till K:s bostad på grund av påstådda stökigheter. En förhandlare hade försökt få kontakt med K under en längre tid. Samtidigt gjorde polisen flertalet inbrytningsförsök i bostaden. När några poliser slut-

¹²² Ibid. s. 15 ff.

¹²³ B 421-17 s. 3.

ligen gått in i bostaden hade K rört sig mot den främsta polismannen med en yxa så att poliserna retirerat ut och återigen stängt dörren varpå K huggit med yxan i dörren. K hade även vid ett annat tillfälle när dörren var öppen huggit med yxan i dörren. TR dömde K för grovt hot mot tjänsteman.¹²⁴ HovR framförde i sina domskäl att det inte rädde någon tvekan om att K tidigt fått klart för sig att det var poliser som utövade myndighet och som också ville komma i kontakt med honom vilket K inte var intresserad av. Vad gäller grovt hot mot tjänsteman resonerade HovR istället att gärningen visserligen var att bedöma som allvarlig, men att det ändå inte varit fråga om ett grovt brott.¹²⁵

Personlig kommentar

Gärningspersonen har gått till angrepp på så vis att denne slagit med yxan i dörren två gånger. Den ena av gångerna när dörren varit öppen. Han var dessutom väl medveten om att det stod poliser utanför som ville in i bostaden. Förutom att hotet påtagligt förstärkts med hjälp av ett tillhygge genom yxan har han dessutom visat särskild hänsynslöshet genom att gå till attack och slå med yxan i dörren mot poliserna. Han har genom denna upprepade aktion påtagligt förstärkt det ursprungliga hotet med att stå med en yxa i handen. TR gjorde i målet enligt mig en korrekt bedömning. HovR straffnedsättning är på många sätt dessvärre obegriplig och inte minst både knapphändig och bristfälligt motiverad.

5.5.4 Måste geväret vara riktat mot poliserna för straffansvar?

De två poliserna var uniformerade, men ankom till platsen i en civil polisbil. När poliserna gick för att prata med F som stod vid en bil sträckte sig F in i bilen för att ta ut ett gevär. Vapnet riktades aldrig mot någon av poliserna i den efterföljande rörelsen utan endast mot närliggande fastighet. Poliserna uppfattade däremot situationen som väldigt hotfull med anledning av deras egen säkerhet. F beordrades flera gånger att släppa sitt vapen. Den ena pol-

¹²⁴ B 13053-16 s. 8 f.

¹²⁵ B 1695-17 s. 5 f.

ismannen avlossade efter en tid ett varningsskott och efter ytterligare kommanderingar släppte F tillslut geväret. F drog därefter upp ett vasst föremål och gick emot poliserna som backade bakåt. Även detta föremål slängde F kort därefter ifrån sig. Efter gripandet uttalade F verbala hotelser. TR gjorde bedömningen att förloppet med geväret inte i sig kunde bedömas som ett hot mot tjänsteman. Anledningen därtill var att vapnet aldrig riktats direkt mot poliserna. Däremot då F gått emot poliserna med ett vasst föremål samtidigt som han upprepat hotelser bedömdes enligt domstolen som hot mot tjänsteman.¹²⁶ HovR gjorde ingen annan bedömning.¹²⁷

5.5.5 Hot mot tjänsteman eller olaga hot?

Två poliser arbetade civilklädda i ett köpcentrum. En av poliserna ropade till V att han var polis och att V skulle stanna. V försökte då springa ifrån poliserna. När V kommit ut från centrumbyggnaden fortsatte han att springa innan han efter en stund stannade upp och avlossade några skott rakt upp i luften för att få ett slut på förföljandet. V sade att han inte uppfattat att det var poliser som förföljde honom.¹²⁸

TR bedömde det inte vara styrkt att V förstod att han var förföljd av poliser. V kunde därför inte dömas för hot mot tjänsteman. Däremot var V:s agerande ”ägnat att framkalla allvarlig fruktan för egen säkerhet till person”¹²⁹ och domstolen dömde därför V för olaga hot. Då hotet involverat skjutvapen bedömdes brottet som grovt.¹³⁰

Personlig kommentar

Om inte gärningsmannen är medveten om att denne angriper en tjänsteman och domstolen inte bedömer det föreligga på annat vis, då kan inte gärningsmannen dömas till ansvar enligt 17 kap. 1 § brottsbalken. På så vis utgår också det förstärkta straffskyddet. Poliser arbetar emellanåt civilt var-

¹²⁶ B 2271-16 s. 9 f.

¹²⁷ B 152-17 s. 3.

¹²⁸ B 5074-17 s. 5.

¹²⁹ Ibid s. 6.

¹³⁰ Ibid.

för risken då också är större att gärningsmannen inte inser att denne angripit en polis. Vid civilt arbete eller ingripanden under ledig tid blir vikten av att förmedla information om att de är poliser ännu större. Om en polis gör allt i sin makt för att förmedla denna information till gärningspersonen borde det i sin tur också kunna bedömas vara tillräckligt. Då en polis arbetar civilt eller ingriper under sin lediga tid borde inte det förstärkta straffskyddet gå förlorat vid ett eventuellt angrepp.

5.5.6 Försök till grov misshandel eller hot mot tjänsteman?

Situationer för en polis kan förefalla vara olika hotfulla. Det kan handla om allt från ingripande mot en enskild gärningsman till ingripanden i större oordnade folksamlingar. Vid större folksamlingar kan polisen enkelt hamna i underläge och polisens utsatthet ökar därför. Hur domstolen bedömer hot som uppkommer i sådana situationer förefaller därför vara intressant för framställningen.

Ett femtiotal människor var samlade i Malmö. Ett större bråk ägde rum där olika tillhyggen användes. Det var kaotiskt på platsen när polispatrullen anlände. En av poliserna hade uppmärksammat Y och dennes pågående misshandelsbrott. Polisen uppmanade Y att släppa tillhygget och backa. Y löd inte den upprepade ordern utan valde istället att ta ett eller ett par steg mot A med sitt höjda slagträ. Polis mannen upplevde detta som en väldigt obehaglig och hotfull situation, speciellt på grund av det stora antal personer som befann sig på platsen. A beslutade sig därför att först avfyra ett varningsskott med sitt tjänstevapen. Därefter, efter ytterligare ett avfyrat skott sköt A sedermera Y i benet för att avbryta angreppet. Y befann sig då uppskattningsvis 6-10 meter ifrån polismannen.¹³¹

Åklagaren yrkade att utfallet från Y skulle bedömas som försök till grov misshandel. TR gjorde bedömningen att avståndet mellan Y och polis varit

¹³¹ B 9334-11 s. 22.

så långt att inget misshandelsförsök ansågs inlett. Däremot var gärningen att bedöma som hot mot tjänsteman. Domstolen uttalade att hotet försatt polismannen i en osedvanligt besvärlig situation, även för en polisman. Riskerna var överhängande att polismannen hade fått ”hela mobben på sig”¹³² om han inte hade lyckats avvärja det befarade anfallet. TR ansåg att ett angrepp av denna dignitet gick utöver vad en polisman har att förvänta sig i sin yrkesutövning.¹³³

Efter att polisen avvärjt Y hade O närmat sig polismannen med ett aggressivt och hotfullt uppträdande. O var arg över att polisen skjutit hans farbror och uttalade dödshot mot polismannen. TR gjorde bedömningen också i detta fall med beaktande av situationens besvärlighet att gärningen var att bedöma som hot mot tjänsteman.¹³⁴

Målet om Y överklagades till HovR som i sina domskäl tillade att det varit ställt utom rimligt tvivel att Y haft avsikten att hota polismannen utifrån dennes agerande i den uppkomna situationen. Y var väl införstådd med att personen han hotade var en polis. I övrigt gjorde hovrätten ingen annan bedömning vad gällde skuldfrågan.¹³⁵

5.5.7 Poliser hotade med pistol

Polisen hade beordrats ut till L:s bostad framåt kvällen för att bedöma hennes psykiska hälsa. Då polisen anlände knackade dem på dörren samtidigt som de skrek att de var från polisen. Dörren öppnades och en pistol stacks ut genom dörrspringan och riktades från nära håll mot den ena polisens ansikte och överkropp. Poliserna retirerade, drog sina tjänstevapen och skrek att L skulle släppa sitt vapen, vilket hon sedermera gjorde.¹³⁶ Poliserna hade inte

¹³² B 9334-11 s. 23.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Ibid. s. 23 f.

¹³⁵ B 448-12 s. 5.

¹³⁶ B 3911-13 s. 4 f.

fått någon information om vapeninnehav för husägaren varför pistolen kom som en obehaglig överraskning.¹³⁷

I domskälen anförde TR att det objektivt sett var utrett att L öppnat dörren med en pistol i handen och riktat denna mot poliserna samtidigt som hon hade hört de ropa att de var från polisen. Pistolen var väldigt lik polisernas egna tjänstevapen och uppfattades av poliserna som en pistol även då den senare visade sig vara en soft air-gun. L:s avsikt var att hota och skrämma iväg poliserna som hon trodde var andra inkräktare. L uppgav att hon befann sig i ett förvirringstillstånd som var utlöst av medicinering. TR ansåg att L befunnit sig i ett självförvållat rus, vilket inte skall föranleda att gärningen inte är att betrakta som ett brott. L dömdes i TR därför för hot mot tjänsteman.¹³⁸

HovR ansåg att utredningen huruvida den misstänkte själv vållat sitt tillstånd var bristfällig vilket innebar att domstolen var tvungen att utgå från att förvirringstillståndet var utlöst av medicinintaget och därmed inte eget vållande. L gjorde dessutom en invändning om putativt nödvärn eller nöd. L var övertygad att poliserna försökte lura henne om att de var från polisen då hon inte kunde se någon anledning till varför polisen skulle söka upp henne. Hennes övertygelse om att främlingarna avsåg att råna henne stärktes av vetskapen om att flera bostadshus i närheten tidigare hade drabbats av inbrott. HovR gjorde därför bedömningen att det kan ha förhållit sig som så att hon missuppfattat situationen och att hon trodde ett brottsligt angrepp mot henne var överhängande. Det sätt som hon handlat på i syfte att försvara sig mot detta angrepp kan därför inte anses ha varit uppenbart oförsvarligt varför åtalet också ogillades.¹³⁹

¹³⁷ B 3911-13 s. 14 f.

¹³⁸ Ibid. s. 7 f.

¹³⁹ B 1013-14 s. 3 ff.

6 Förgripelse mot tjänsteman

I 17 kap. 2 § brottsbalken regleras brottet förgripelse mot tjänsteman. Här tillkom en uppdatering den 1 juli 2016 då en modernisering av lydelsen genomfördes samtidigt som en grov grad tillfördes bestämmelsen.¹⁴⁰ Lagbestämmelsen lyder:

”Den som, på något annat sätt än som anges i 1 §, otillbörligen utför en gärning som syftar till att tvinga eller hindra en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller att hämnas för en åtgärd i myndighetsutövningen och som för tjänstemannen medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar med en sådan gärning, döms för förgripelse mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är grovt döms för grov förgripelse mot tjänsteman i högst fyra år.”¹⁴¹

Förgripelse mot tjänsteman är subsidiärt till brottet våld eller hot mot tjänsteman.¹⁴² Den stora skillnaden mellan brottstyperna ligger i att förgripelse mot tjänsteman åsyftar andra handlingsformer än sådana bestående av våld eller hot om våld som faller in under 1 §. Gärningar som är att betrakta som förgripelse mot tjänsteman är oftast mindre kvalificerade än sådana som utgör våld eller hot om våld mot tjänsteman.¹⁴³

Det är enligt 17 kap. 2 § brottsbalken straffbart att tvinga, hindra eller hämnas en tjänsteåtgärd. Straffansvaret förutsätter att gärningspersonen har en avsikt att tvinga sig till eller hindra en tjänsteåtgärd, s.k. avsiktssuppsåt. Där emot förutsätter inte brottet att tjänstemannen faktiskt förhindras i sin myndighetsutövning. Brottet fullbordas istället när en olägenhet uppkommit eller

¹⁴⁰ Prop. 2015/16:113 s. 92.

¹⁴¹ Se 17 kap. 2 § brottsbalken (2016:508).

¹⁴² Asp m.fl. (2014) s. 231; Westerlund (2011) s. 267.

¹⁴³ Prop. 2015/16:113 s. 76 f.; Johansson m.fl. (2017) s. 1 (kommentaren till 17 kap. 2 § BrB).

då hotet kommit tjänstemannen till känna.¹⁴⁴ Brotten som kan komma att falla in under 2 § är på så sätt omfattande och straffansvaret vidsträckt. För att begränsa det straffbara området är inte avsiktsuppsåt ensamt tillräckligt för att bestämmelsen skall vara tillämplig. Gärningsmannen måste dessutom vara likgiltig inför att agerandet medför lidande, skada eller annan olägenhet för tjänstemannen, s.k. likgiltighetsuppsåt.¹⁴⁵

Personen som angrips måste vara myndighetsutövare eller komma att bli för att lagbestämmelsen skall bli tillämplig. Om gärningen är en form av hämnd förutsätts att den angripne alltjämt utövar sin myndighet för att bestämmelsen skall bli aktuell.¹⁴⁶ Vad som är att betrakta som grovt brott framgår inte av lagbestämmelsen. Enligt doktrin borde emellertid avgörande för om brottet är att betrakta som grovt vara digniteten på hoten eller omfattningen av tvånget.¹⁴⁷

6.1 Rekvisitet lidande, skada eller annan olägenhet

Den brottsliga gärningen innebär att den skyddade tjänstemannen utsätts för ett utförande av en viss gärning eller hot om ett sådant utförande, vilket i sig medför lidande, skada eller annan olägenhet.¹⁴⁸ Med uttrycket ”lidande”¹⁴⁹ åsyftas framför allt psykiskt lidande. Med ”skada”¹⁵⁰ förstås ekonomisk skada. Om någon angriper en polismans egendom som en hämndaktion för dennes myndighetsutövning kan det vara sådan skadegörelse som faller in under förgripelse mot tjänsteman. Vad som menas med ”annan olägenhet”¹⁵¹ är framför allt gärningar som innebär betydande obehag för tjänste-

¹⁴⁴ Asp m.fl. (2014) s. 232.

¹⁴⁵ Asp m.fl. (2014) s. 232; Johansson m.fl. (2017) s. 3 (kommentaren till 17 kap. 2 § BrB).

¹⁴⁶ Asp m.fl. (2014) s. 234.

¹⁴⁷ Ibid. s. 234.

¹⁴⁸ Ibid. s. 231.

¹⁴⁹ Se 17 kap. 2 § brottsbalken (2016:508).

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid.

mannen.¹⁵² Våld å person som riktar sig direkt mot den skyddade personen faller in under 1 §. Däremot om våld eller hot om sådant våld istället riktar sig mot den skyddade tjänstemannens anhöriga i syfte att tvinga, hindra eller hämnas dennes myndighetsutövning skall brottet bedömas som förgripelse mot tjänsteman. Förtal är ett annat exempel på sådant brott som kan utgöra förgripelse mot tjänsteman.¹⁵³

De principiellt viktigaste fallen av förgripelse mot tjänsteman är inte dem då en förgriplig gärning utförs, utan då hotet av utförande av en sådan gärning används som påtryckningsmedel. Sådana situationer är ofta analoga med försök till utpressning. De tvångsmedel som åsyftas genom utpressningsbestämmelsen som innebär ”hot om brottslig gärning, hot att åtala eller ange någon för brott och hot om menligt meddelande”¹⁵⁴ är tvångsmedel som kan föranleda straffansvar även vad gäller förgripelse mot tjänsteman. Den stora skillnaden mellan förgripelse mot tjänsteman och utpressning är att den förstnämnda gärningen inte syftar till att få någon ekonomisk vinning.¹⁵⁵

6.2 Rekvisitet otillbörligen

Rekvisitet otillbörligen medför för lagbestämmelsen en viktig begränsning. Gärningens orsakande av olägenhet eller hotet därom måste utföras otillbörligen för att kunna vara straffbar. Departementschefen beskrev vikten av uttrycket ”otillbörligen”¹⁵⁶ i bestämmelsen för att från det straffbara området undanta sådana fall där handlingen framstår som legitim.¹⁵⁷ Westerlund anser att ett visst beteende från gärningsmannens sida kan vara tillbörligt eller åtminstone inte otillbörligt på grund av omständigheter som förklarar själva beteendet.¹⁵⁸

¹⁵² Westerlund (2011) s. 268.

¹⁵³ Johansson m.fl. (2017) s. 2 (kommentaren till 17 kap. 2 § BrB); prop. 1948:80 s. 42; Westerlund (1990) s. 161 f.; Westerlund (2011) s. 267; prop. 2015/16:113 s. 76 f.

¹⁵⁴ Asp m.fl. (2014) s. 232.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Prop. 1948:80 s. 158.

¹⁵⁷ Asp m.fl. (2014) s. 233.

¹⁵⁸ Westerlund (1990) s. 183.

En diskussion kan föras även huruvida hot om en laglig gärning skall vara att betrakta som förgripelse mot tjänsteman. Som exempel kan ges då en person försöker påverka en polis genom hot att ange honom för brott är det i regel otillbörligt. Däremot om brottet har begåtts och är av sådan art att polismannen därigenom också bör avskedas kan det vara tillbörligt att genom hot om angivelse förmå honom att begära avsked. Vid sådana situationer måste en avvägning göras mellan mål och medel, precis som görs vid utpressningssituationer.¹⁵⁹ Om gärningen eller hotet avser en i sig brottslig gärning, så föreligger det en presumtion för att den också är otillbörlig. En gärning som uppfyller alla de uppställda rekvisiten i lagbestämmelsen kan ändå ses som tillbörlig i de fall då gärningen utförs i syfte att få en olaglig verksamhet att upphöra. Det gäller oavsett om gärningen samtidigt företas som en form av hämnd.¹⁶⁰

6.3 Rättspraxis

6.3.1 Polis bespottad i tjänsten

Polisen hade stannat en bil i vilken E färdades. E hade tidigare setts köpa narkotika. Polismannen gick fram till fordonet för att prata med E samtidigt som han legitimerade sig. E spottade kort därefter polismannen i ansiktet.¹⁶¹ I domskälen anförde TR att då E även senare under ingripandet fräst saliv och tuggat fradga utan att rikta det mot någon kunde det innebära att det spott polisen fått i ansiktet kunde ha utsöndrats på liknande vis. Det var därför inte ställt utom rimligt tvivel att E medvetet spottat polismannen i ansiktet varför TR därmed också ogillade åtalet om förgripelse mot tjänsteman.¹⁶²

HovR gjorde å sin sida bedömningen utifrån vad som framgått från vittnens utsaga om polismannens omedelbara reaktion vid bespottningen att bespottningen skett uppsåtligen. Det var även utrett i målet att E var medveten om

¹⁵⁹ Johansson m.fl. (2017) s. 3 (kommentaren till 17 kap. 2 § BrB).

¹⁶⁰ Asp m.fl. (2014) s. 233.

¹⁶¹ B 2571-16 s. 3 f.

¹⁶² Ibid. s. 6.

att personen han spottade på var polis. HovR ansåg att E:s handlande medfört olägenhet för polismannen och ansåg till skillnad från TR att gärningen var att bedöma som förgripelse mot tjänsteman.¹⁶³

Personlig kommentar

Enligt Westerlund bör bespottning på en myndighetsutövande person inte vara att bedöma som förgripelse mot tjänsteman. Westerlund anser att en sådan gärning inte medför lidande, skada eller annan olägenhet för den person som drabbats och att gärningen istället bör bedömas som ofredande. Som ytterligare anledning därtill påpekas även respektive brotts straffskala. Straffskalan avseende ofredande sträcker sig till högst ett års fängelse jämfört med fängelse i högst sex månader avseende förgripelse mot tjänsteman, om brottet emellertid inte är att betrakta som grovt. Ur den aspekten blir det då tilltänkta förstärkta straffskydd istället ett försvagat straffskydd.¹⁶⁴

Personligen tycker jag inte det är felaktigt att rubricera bespottning på en polis som förgripelse mot tjänsteman. Poliser jag pratat med har berättat om tillfällen då de blivit bespottade i tjänsten som det äckligaste och mest kränkande de upplevt. Att bli bespottad i ansiktet av en individ du inte vet vem det är eller hur dennes hälsotillstånd är måste därför också kunna sägas medföra betydande obehag för polisen. Det är viktigt att det förstärkta straffskyddet lyckas omfatta brottsliga gärningar mot polisen i en större utsträckning än vad som är fallet idag. Sedan får det i sin tur inte leda till ett lägre straff än om gärningen bestraffats enligt annat lagrum. Tvärtom måste ett sådant brott mot polis bedömas hårdare.

6.3.2 Kan förolämpning falla in under förgripelse mot tjänsteman?

Uppsatsen har i avsnitt 4 behandlat brottet förolämpning. Brottet förolämpning om det riktas mot en tjänsteman var tidigare straffbart enligt lagbestämmelsen missfirmelse mot tjänsteman i 17 kap. brottsbalken. I ett hov-

¹⁶³ B 1056-17 s. 3.

¹⁶⁴ Westerlund (2011) s. 269.

rättsavgörande från år 2013 har domstolen diskuterat huruvida en förolämpning om den riktar sig mot en polis skall gå att bestraffa enligt lagbestämmelsen för gripelse mot tjänsteman.

Under ett förhör har B till en polis fällt kränkande glåpord av innebörden att ”hon var en jävla hora, horjävvel och jävla polisjävvel”¹⁶⁵. Åklagaren yrkade att uttalandena skett för att hämnas polismannens myndighetsutövning i form av förhör och att uttalandena gjort så otillbörligen. TR dömde mannen för gripelse mot tjänsteman med skälet att det varit uppenbart att yttrandena skett för att hämnas parternas tidigare förhör. HovR instämde i TR:s bedömning om att uttalandena utgjort hämnd mot myndighetsutövning och ansåg dessutom att lagbestämmelsen 17 kap. 2 § brottsbalken språkligt sett kunde innefatta även förolämpning. Däremot bedömde domstolen det stå klart att lagstiftaren inte haft för avsikt att förolämpning skulle falla in under bestämmelsen utan att en förolämpning alltjämt skulle vara straffbar enligt 5 kap. 3 § brottsbalken. Genom en förolämpning ansågs inte det direkta uppsåtet för att hindra eller hämnas en tjänstemans myndighetsutövning vara uppfyllt. HovR ansåg därför att tolkningen av 17 kap. 2 § brottsbalken inte skulle sträckas längre än vad lagstiftaren avsett.¹⁶⁶

¹⁶⁵ RH 2013:61.

¹⁶⁶ Ibid.

7 Våldsamt motstånd

I 17 kap. 4 § brottsbalken stadgas brottet våldsamt motstånd. Våldsamt motstånd kan sägas biträda bestämmelserna om våld eller hot mot tjänsteman samt förgripelse mot tjänsteman. Vad som kännetecknar brottsbeskrivningen för våldsamt motstånd är att någon genom sin handling försöker hindra en person i dennes myndighetsutövning. Våldsamt motstånd är den form av våld som poliserna är utbildade för att bemöta och som de oftast har mental beredskap för.¹⁶⁷ Lagbestämmelsen lyder:

”Den som, utan att fall är för handen som förut i detta kapitel är sagt, genom att sätta sig till motvärn eller eljest med våld söker hindra någon i hans myndighetsutövning, dömes för våldsamt motstånd till böter eller fängelse i högst sex månader.”¹⁶⁸

Våldsamt motstånd beskrivs i bestämmelsen som ”motvärn eller eljest med våld”¹⁶⁹. Nyckeln är begreppet ”våld”¹⁷⁰ då våldsamt motstånd utförs genom fysiskt kraftutveckling vid en ingripandesituation utan att denna riktar sig mot myndighetsutövaren. Vad som avses i det här fallet är våld mot person.¹⁷¹ Våld å person som är nyckelbegreppet i 1 § definierar ej den typ av våld som faller in under 4 §. Däremot att exempelvis tränga undan en polisman, att rycka något från honom, att stänga in honom eller rycka och slita i polismannens kläder är alla exempel på situationer som är straffbara som våldsamt motstånd. Då någon vid en ingripandesituation spjärnar emot med händer och fötter, klänger sig fast eller försöker rycka sig loss från polismannen är andra exempel på situationer som utgör våldsamt motstånd.¹⁷²

Motståndet måste ske aktivt för att kunna falla in under lagbestämmelsen. Om kraftutveckling uteblir, vilket är att betrakta som passivt motstånd, kan

¹⁶⁷ Polisförbundets rapport (2017) s. 14.

¹⁶⁸ Se 17 kapitlet 4 § brottsbalken (1975:667).

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Asp m.fl. (2014) s. 234; Westerlund (2011) s. 272.

¹⁷² Johansson m.fl. (2017) s. 1 (kommentaren till 17 kap. 4 § BrB); Prop. 1948:80 s. 160.

det i sig inte anses vara straffbart. Departementschefen exemplifierar detta i förarbetena med situationen då någon endast lägger sig ner på marken för att motsätta sig ett gripande. Även situationer då en person reglerar sin dörr för att hindra offentlig tjänsteförrättning kan ej anses falla in under bestämmelsens definition.¹⁷³ Lagbestämmelsen sträcker sig inte bara till den personen som riskerar ingripande. Även då en utomstående person rycker in och försöker hindra ett ingripande mot någon kan bedömas som våldsamt motstånd. Likaså kan våldsamt motstånd vara aktuellt vid fall då en utomstående frivilligt biträder vid en ingripandesituation. Våldet behöver således inte riktas direkt mot myndighetsutövaren. En åtgärd som åtas för att hindra framtida myndighetsutövning är även den straffbart enligt 4 §.¹⁷⁴

Med begreppet ”söker”¹⁷⁵ menas att gärningsmannen måste ha ett direkt uppsåt för sitt handlande att hindra myndighetsutövningen. Det krävs däremot inte att gärningsmannen lyckas utan det räcker med att personen sätter sig till motvärn eller på annat sätt använder våld för att brottet skall vara fullbordat.¹⁷⁶

¹⁷³ Prop. 1948:80 s. 160.

¹⁷⁴ Johansson m.fl. (2017) s. 2 (kommentaren till 17 kap. 4 § BrB); Prop. 1962:10 Del B s. 243.

¹⁷⁵ Se 17 kapitlet 4 § brottsbalken (1975:667).

¹⁷⁶ Westerlund (2011) s. 272 f.

8 Analys och slutsats

8.1 Uppfylls syftet med det förstärkta straffskyddet för poliser?

Det förstärkta straffskyddet tillkom en gång i tiden för att poliser och andra tjänstemän som utövade myndighet skulle åtnjuta ett starkare straffskydd. Anledningen därtill sades bl.a. vara medborgarnas intresse i att offentliga funktioner fullgjordes korrekt utan yttre påverkan. Om Sverige skall förbli en rättsstat med en fungerande demokrati innehar polisen en vital funktion. Poliser arbetar dagligen i svåra miljöer mot direkt farliga och oförutsägbara individer för att beivra brottslighet och trygga samhällsmedborgarna. Ett angrepp mot en polis är dels ett angrepp på en enskild individ, men också ett angrepp på nationen som sådan. Ett förstärkt straffskydd för poliser är därför befogat och direkt välbehövligt.

Efter att ha studerat rättsfall, samtalat med yrkesverksamma och studerat doktrin framgår det tydligt att polisen ofta förväntas tåla mer än gemene man. Det innebär i sin tur att en del gärningar som är straffbara då gärningen är riktad mot en privatperson inte alltid är straffbara om gärningen istället riktar sig mot en polis. Sålunda faller den centrala grundpelaren om att vi alla åtminstone skall vara lika inför lagen. Lika brott skall båda vara straffbara. Sedan kan en diskussion föras om straffens längd då en samhällsnyttig funktion som polisen blir mål för angreppet. Anledningar till varför så borde vara fallet har lyfts fram längs med arbetet och kommer fortsattvis att lyftas fram här nedan. Jag har många gånger under arbetet förvånats av domstolens resonemang då ett brott har begåtts mot en polis. Det är sällan jag läst avgöranden som givit en tillfredsställande motivering kring polisyrkets egenart och denna egenarts inverkan på domstolens bedömning i skuldfrågan. Det förstärkta straffskyddet är genomgående ingenting som domstolen direkt diskuterar och domskälen är vanligtvis knapphändiga. Många avgöranden ger dessutom ingen tydlig ledning till andra domstolar för framtida brott mot polis. Uppfattningen är att bevisvärdet är ställt något högre vid

brottsliga gärningar mot polis för att gärningspersonen skall tilldömas straffansvar. Som en sammantagen följd av vad som nu diskuterats blir uppfattningen att domstolen i en del fall tenderar att utdöma ett lägre straff eller lägre brottsrubricering då den brottsliga gärningen riktats mot en polis jämfört då den riktas mot en enskild medborgare. Bilden av att en polis skall tåla mer än gemene man kan däri ha en viss påverkan.

Som polis tvingas du ingripa i situationer där resten av samhällsmedborgarna hade sprungit åt motsatt håll. Alla situationer som uppstår är olika och kan utvecklas i olika riktningar. Det är därför nästintill omöjligt för en polis att veta exakt vad som kommer att möta dem vid anländandet till en uttryckning. En polis måste naturligtvis besitta en högre beredskap än gemene man. Polisen har trots allt valt ett yrke som inbegriper särskilda skyldigheter i form av bl.a. ingripande. Däremot bör toleransnivån för en polis fortfarande vara densamma som hos resten av samhällsmedborgarna. Då en polis av domstolen förväntas tåla mer krävs det också mer för att ett angrepp mot en polis skall betraktas som en brottslig gärning. Domstolen beaktar inte att en del våld och framför allt hot kan förfölja den faktiska individen och dennes familj genom livet. Klimatet ute har blivit tuffare och hatet mot poliser har i de kriminella kretsarna blivit allt större. Respekten för polisen har hos många minskat eller till och med helt försvunnit varför också fler grövre brott har börjat begås mot poliser.

Syftet med det förstärkta straffskyddet är att om en polis skulle bli angripen i tjänsten så skall denna gärning bestraffas hårdare än om motsvarande person inte varit polis. Anledning till detta är att brottet inte endast är ett angrepp på en person utan också på polisen som offentlig funktion. Problemet som uppstått med domstolens syn på polisen och att dessa förväntas tåla mer i sin yrkesutövning är att denna syn också inskränker på det förstärkta straffskyddet. Vad polisen beträffar har genom denna syn från domstolens sida medfört att polisens tilltänkta förstärkta straffskydd, dessvärre blivit ett försvagat sådant. Ett angrepp mot en polis måste tas särskilt allvarligt. Risken är annars att problematik kan uppstå för polisen att genomföra sina

skyldigheter fullt ut. Den pågående utredningen om brott mot blåsljuspersonal ligger därför i tiden. Om inte brott mot polis tas särskilt allvarligt kommer det att öppna nya vägar för de kriminella. Signaler måste utsändas att ett angrepp mot en polis är ett oerhört allvarligt angrepp mot hela det svenska samhället. Annars riskerar polisernas arbete med att beivra brottslighet att påverkas negativt. De kriminella riskerar att få ett större spelrum varför det är av stor vikt att krafttag tas gällande brott mot polis.

8.2 Förslag

För att komma till bukt med problematiken om brott mot polis finns inte endast en snabb lösning. Vägarna är många och olika lösningar fungerar på olika individer. Följaktligen kommer några förslag på förändringar som tillkommit mig genom mina studier på ämnet och som jag personligen tror hade kunnat förbättra polisernas situation och därigenom också gagna samhällets trygghet. Tilläggas skall att nedanstående förslag enbart är ett urval och att jag inom ramen för arbetet varken har möjlighet eller utrymme att på detaljnivå diskutera förslagen. Inte heller finns möjlighet att diskutera hur nedan presenterade förslag torde komma att tillämpas eller införlivas i praktiken.

8.2.1 Bättre domskäl

Det har visat sig utmanande att finna en enhetlig och tydlig ledning avseende våld eller hot mot polis i domstolens avgöranden. Dessvärre har det visat sig att domstolarna väldigt sparsamt diskuterar polisens roll, polisyrkets egenart och dennes inverkan på bedömningen i varje enskilt mål. Bristen av utförliga och principiella motiveringar i domar som studerats är påtaglig. Det förstärkta straffskyddet som polisen skall inneha enligt det 17 kapitlet brottsbalken lyfts väldigt sällan fram, vilket är förvånande. Att så gjordes vore däremot önskvärt.

Domstolen har alla möjligheter att sätta ut exempel och ge ledning för framtida mål när en polis utsatts för ett brottsligt angrepp. Mer utförliga moti-

veringar är dessutom extra önskvärt med tanke på den nya gradindelningen som inträdde för våld eller hot mot tjänsteman år 2016. Trots riktlinjer i förarbeten har det än så länge av rättspraxis inte gått att utmytna någon klar bild av vad som faktiskt är att betrakta som ett grovt brott när gärningen varit riktad mot en polis. Jag tänker då särskilt på tidigare behandlade avgöranden då poliser utsatts för hot som förstärkts med hjälp av olika tillhyggen. Det skulle vara bättre från domstolens sida om klarhet före korthet prioriterades vid brott mot polis.

8.2.2 Ny lagstiftning om brott mot polis

Det är viktigt att sända signaler till samhället om att brott mot polis inte är acceptabelt och därför också extra straffvärt. För att komma tillrätta med våld och hot mot polis och ge poliser ett nödvändigt och anpassat förstärkt straffskydd ligger en egen lagbestämmelse för polisyrket i tiden. En sådan bestämmelse skulle utarbetas genom ett nära samarbete med polismyndigheten och erfarna poliser. Som det är idag faller våld och hot mot polis in under 17 kapitlet 1 § brottsbalken. Däri faller förutom polisen även andra yrkeskategorier där myndighetsutövning utövas. Dessa yrkeskategorier skiljer sig i mångt och mycket från polisens vardagliga utsatthet och ingripandeskyldighet. En polis måste ingripa fysiskt som mentalt i alla typer av situationer. Efter mina studier är jag övertygad om att det lagstadgade skydd som finns inte är tillräckligt genomgripande för den svenska poliskåren. Det är inte att förglömma att ett angrepp mot en polis är ett angrepp mot polisen som offentlig funktion, dels ett angrepp på den privatperson som iklätt sig uniformen tillhörande polisens alla skyldigheter, men också ett angrepp på det svenska samhället i stort.

Vad en sådan lagbestämmelse direkt skulle komma att innebära är svårt att sätta ord på. Situationer som en polis kan råka ut för är många. Utgångspunkt hade kunnat tas från nuvarande lagbestämmelse och därifrån kompletteras med särskilda behov och situationer hänfödda till polisyrkets egenart. Återigen blir det därför extra viktigt att domstolen förmedlar en tydligare

ledning i mål där poliser utsatts för våld och hot för att bättre veta hur en sådan bestämmelse borde utformas.

Lagbestämmelsen om våld eller hot mot tjänsteman innefattar så som den ser ut idag två grader av brott. För att brott mot polis av allt grövre karaktär skall kunna falla under bestämmelsens tillämpningsområde och straffas rättmätigt skulle jag vilja se en ytterligare grad införas, nämligen synnerligen grovt våld eller hot mot polis. Synnerligen grovt brott finns sedan år 2017 lagstadgat i lagbestämmelsen om misshandel. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt skall det särskilt beaktas om kroppsskadan är bestående, om gärningen har orsakat synnerligt lidande eller om gärningspersonen har visat en synnerlig hänsynslöshet. Införandet av ytterligare en grad skulle i sin tur medföra en högre straffsats. Som exempel döms en gärningsman för synnerligen grov misshandel till fängelse som lägst i fem år och högst i tio år. Det går att jämföra med nuvarande straffskala för våld eller hot mot tjänsteman där en gärningsperson som högst kan tilldömas ett fyra år långt fängelsestraff.

Utdömda straff vid våld och hot mot poliser har i de flesta av fallen visat sig ligga på lagbestämmelsens nedre straffnivå. Det är ett tydligt bevis på att det förstärkta straffskyddet inte fungerat som förarbetena haft för avsikt när en brottslig gärning utövas mot en polis. Många av gärningarna som drabbar en polis når ur ett straffrättsligt avseende inte upp till vad som krävs gällande häktning- och anhållningsskäl. På så vis finns risken att gärningspersonen i väntan på rättegång kan få komma ut och fortsätta begå brottsliga gärningar.

Samhället är som det ser ut idag inte avsett för den grova brottslighet som numera begås i landet. Straffsatserna måste därför överlag ses över. Om man attackerar en polis med våld eller hot om våld så är det viktigt att domstolen stadgar exempel som påvisar att angrepp mot polismakten inte är acceptabelt. Polisen skall trots allt motverka brottslighet i vårt samhälle. Dessutom är det viktigt att poängtera att desto högre straffsats ett brott innehar, desto mer öppnar sig polisens verktygslåda. En höjning av straffsatserna

hade därför visat att man tar allvarligt på brott mot poliser vilket sänder ut signaler i den kriminella världen.

Hoten mot poliser kan vara av olika art. Hot som kommer från tungt kriminella individer och gäng är hot som kan vara svåra att bevisa i domstolen, men som däremot framkallar störst allvarlig fruktan hos den enskilda polisen. Sådana hot medför en helt annan risknivå för att brottet också kommer att realiseras. Istället för att polisen skall drabbas mångfalt genom att behöva flytta, kanske till och med åka utomlands en tid eller tas från inre tjänst så kan polisen, om straffsatsen är högre, tillsammans med en åklagare gå upp till rättens ordförande, dra ärendet och begära exempelvis en telefonavlyssning för polisens och dennes familjs säkerhet. För att ha möjlighet att begära sådan avlyssning eller andra hjälpmedel för att trygga den enskilda polismannen är det viktigt att straffsatsen är högre än 2 års fängelse och vid vissa tillfällen är det till och med 4 års fängelse i straffskalan som måste nås över. Där är brotten mot poliser så som det utdöms idag långt efter och det är en fara både för samhällsutvecklingen som för den enskilda polisen och dennes familj.

Straffskalan för våld och hot mot polis bör höjas upp och den lägsta straffnivån bör åtminstone inte understiga 1 års fängelse för vad som betraktas vara ett våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden. Som utgångspunkt för en bra start hade varit om domstolarna faktiskt också börjar använda hela straffskalan som är tillgänglig för våld och hot mot poliser och inte bara se till den nedre straffnivån då de är av uppfattningen att en polis skall tåla mer. Emellertid är detta synsätt kanske så pass inarbetat att en höjning av straffskalan är behövlig ur den synpunkt för att få önskat resultat och för att det förstärkta straffskyddet också skall fungera på så vis som varit dess ursprungliga avsikt.

8.2.3 Andra lösningar för en minskning av brott mot polis

En mer utbredd medlingsverksamhet kan vara en väg att vandra för att komma till bukt med en del av den brottslighet mot poliser som utförs av de yngre lagförbrytarna. Medling gäller upp till 21 år. Genom medling får parterna en möjlighet att bygga upp ett förtroende mellan varandra samt en förståelse hos den unga lagförbrytaren hur dennes handlingar faktiskt påverkat polismannen, direkt och indirekt. Samtidigt får gärningsmannen en möjlighet att också möta personen bakom uniformen vilket kan vara essentiellt när ens bild av polisen är skadad från andra händelser som genomlevts. Medling är positiv ur den aspekten att om en kan vinnas är det bättre än ingen alls. Ett positivt medlingsförfarande kan dessutom sprida sig i umgängeskretsar och få en ännu större positiv effekt. Om du arbetar med en ung lagförbrytare är det viktigt att du redan inledningsvis ger möjlighet till medling, förklarar vad det är och vad tanken bakom förfarandet är för bästa möjliga resultat.

Brottsligheten går ner i åldrarna vilket också gäller den grova brottsligheten mot poliser. Äldre kriminella utnyttjar det faktum att de yngre inte är straffmyndiga förrän vid 15 års ålder. Många yngre får därför i en tidig ålder utföra kriminella gärningar då de ser upp till de äldre. Det är en icke önskvärd utveckling. Våldet och den sinande respekten mot poliser har bland de yngre ökat. Ur det hänseendet är en sänkning av straffåldern befogad. En sänkning hade inneburit en ordentlig markering och fler yngre lagförbrytare och framtida lagförbrytare hade på så sätt kunnat fångas upp i ett tidigare skede. Arbete mot skolor görs i viss utsträckning från polisens håll, men det finns inte resurser att göra så i önskat utsträckning. Likaså skulle en större närvaro i utsatta områden där kontinuerlig kontakt med ungdomar och deras föräldrar kunna vara exempel på sådant förebyggande arbete som hade hållit fler ungdomar på rätt sida lagen.

Ett annat delmoment som hade kunnat hjälpa brottslighet i stort och som hade kunnat inledas på försök vid brott mot poliser är jour-domstolar. Det handlar om vilka signaler rättsväsendet vill sända ut. En sådan domstol hade

givit en skyndsamhet i ärendet vilket idag saknas. Om en person begår våld eller hot mot en polis är det sällan som den misstänkte lagstiftningsmässigt behålls utan släpps och kallas senare, det gäller särskilt yngre lagförbrytare. Det hade sänt bättre signaler, både till lagförbrytaren som till samhället i stort, om den misstänkte hade kunnat hållas kvar, hålla förhör och sedan köra målet i en jour-domstol. Det blir då en kortare tid för handläggning och lagförbrytaren blir delvis straffad direkt. Sedan kan motargument föras huruvida jour-domstolar är fördelaktigt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Lagförbrytaren måste bl.a. ges en möjlighet att förbereda sitt försvar. Men som det är nu tar dessa brott alldeles för lång tid och den misstänkte kan i vissa fall ha hunnit begå många fler brott under tiden fram till rättegång. Då blir problemet att då de mindre brotten i viss utsträckning konsumeras av det grövre brottet i Sverige varför straffen inte alltid står i proportion till alla begångna brott. Samtidigt kan avgörande detaljer falla i glömska. Om en polis har blivit utsatt för våld och rättegången inte blir av förrän mer än ett år senare, då har polisen hunnit vara med om många fler våldsamma ingripanden. Det kan då för polisen bli svårt att särskilja vissa specifika detaljer eller situationer. Gärningspersoner som får sitta inne ett dygn och särskilt de yngre, de hinner tänka efter och bara en sådan kort tid kan göra att de kanske avhåller sig från att begå brott framöver. Det skall markeras direkt när ett brott begås samtidigt som det är viktigt att rättssäkerheten tillses och inte inskränks.

Om någon begår ett brott utan att något sker omedelbart, då är det lätt hänt att tänka att det gick bra denna gång, det kan jag göra igen. Ett sådant budskap sprider sig. Det är inga signaler vi vill sända ut. Det som de inte vill, det är att bli sittandes. Om en person begått ett brott mot polis och så går tiden och ingenting händer. Sen rätt vad det är så blir personen kallad till rättegång. Då kanske personen har hamnat på rätt väg i livet, börjat sköta sig och så rivs allting upp återigen. Risken ökar då för att personen återigen faller tillbaka till brottslighet. Snabbare handläggning med ett snabbare utdömt straff som följd. Det skulle vara ytterligare en tydlig markering om att brott begångna mot polis tas särskilt allvarligt.

9 Slutord

Avsikten med det förstärkta straffskyddet är fullt förståelig och direkt nödvändig. Domstolens syn på att en polis skall förväntas tåla mer i sin tjänsteutövning har dessvärre lett till en inskränkning av det förstärkta straffskyddet till att istället bli ett försvagat straffskydd för polisen. Polisyrket inbegriper vidsträckta skyldigheter för rikets och dess medborgares vardagliga trygghet. En attack mot en polis måste därför tas allvarigare och bedömas hårdare än liknande brott mot gemene man. Om brott mot poliser även fortsättningsvis tas för lätt kommer brotten bara fortsätta att bli grövre. Det gäller både brott mot poliser, men också brott mot andra samhällsmedborgare. Om de kriminella inte drar sig för att angripa en polis, då kommer de framöver ta till allt grövre medel för att genomföra sina brottsliga gärningar. Ett förstärkt straffskydd för polisen är med andra ord elementärt för att hela samhällsapparaten skall fungera och säkerhet råda. För att åstadkomma detta förstärkta straffskydd för polisen måste domstolarna förändra sin syn på polisyrket och vad dess utövare skall tåla. En ny lagstiftning enbart mot polis skulle vara att föredra för att kunna anpassas till yrkets egenart. Sådan lagstiftning skulle bland annat kunna innefatta även ett synnerligen grovt våld eller hot mot polis samtidigt som straffsatsen höjs upp från lägsta nivå och inleds från minimum ett års fängelsestraff för våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden. Det är viktigt att domstolen dömer efter hela straffskalan och också beaktar det förstärkta straffskyddets bakomliggande syfte vid bedömningen.

Bilaga A

Intervju med Dan Granvik, civilutredare, f.d. kriminalinspektör, måndagen den 6 november 2017.

Dan Granvik är en f.d. polis med 42 års arbetserfarenhet från polisyrket. Han arbetar i dag som civilutredare på en relativt nyskapad avdelning i Malmö som heter grova brott. På grova brott utreds grova våldsbrott. Sedan i våras utreds där också fall då en polis utsätts för våld i sin tjänsteutövning. Brottsligheten mot poliskollegor har dessvärre varit de brott som tidigare åsidosatts eller där utredningen senarelagts. En dröjande hantering är inget som är acceptabelt och det medför endast en negativ utveckling. Om en polis utsätts för brott är det ett ärende som skall prioriteras. Anledningen därtill är om du gör någonting i ditt yrke som du är skyldig att göra, t.ex. ett ingripande vilket slutar med att du som polis utsätts för våld, det skall inte få passera obemärkt förbi som det gjorts och alltför ofta gör.

Skall en polis tåla mer än gemene man i sin tjänsteutövning?

Polis är mitt yrke, antingen har jag en uniform på mig vid yttre tjänst, eller så är jag civil, det är mitt sätt att arbeta på och det skall jag få göra ofredad. Om det då är någon som angriper mig, då skall det inte vara ostraffat och framför allt inte outrett. Arbetar du i mer utsatta områden som Tensta, Rosengård osv. får du nästan räkna med att du blir bemött tuffare. Men att räkna med det och acceptera det är två olika saker. Det skall aldrig accepteras och du skall inte heller ha en så hög toleransnivå. Däremot behövs från polisens sida en högre beredskap i dessa områden.

Hur resonerar du vid våldsamt bemötande vid ingripandesituationer?

Det beror på att den person man gör ett ingripande mot naturligtvis sätter sig till motvärn för att inte bli frihetsberövad. Sådant motstånd sker dagligen. I samband med ett gripande uppstår ofta en konflikt och tyvärr löser många den idag genom att slå eller skjuta sig fria eller också använda andra tillhyg-

gen. Däri ligger ett stort problem, det är ingenting en polis skall behöva tåla och det får helt enkelt inte accepteras.

Vid ett tillfälle då jag fortfarande arbetade i yttre tjänst blev jag beskjuten. Det var ett rent under ett jag överlevde den sekvensen. Däremot sades från vår egen polisledning att enligt statistiken så skulle det inte hända mig igen och så var det med det. Nu är det många år sedan, men redan då var inställningen fullständigt vansinnig. De människor som inte varit poliser eller arbetat med annan ingripandeverksamhet i uniform förstår inte polisernas situation vilket är problematiskt.

Hur ser du på det oprovocerade våldet mot poliser?

Det är ett stort problem att det har ökat och inträffar när du som polis bara gör ditt jobb. Sen är det nästan ännu värre när de söker upp dig och talar om för dig vad som kommer hända om du inte gör som dem säger, när de vet var du bor. Denna markering är inte bra. Den förekommer inte hur som helst ute på gatan då en del personer kan vräka ur sig nästan vad som helst. Däremot, de personer som är högre upp i rangordningen av den kriminella världen, de vet hur de skall hantera sådana saker. Det är skillnad på hur man tolkar hoten men oavsett är det viktigt att inte låta några hot förbipassera. I och med att poliser idag märker att det faktiskt händer någonting, då känner allt fler också att det är lönt att göra en anmälan. Det får inte gå förbi ogjort. Det är ingenting som en polis skall behöva räkna med för nästa gång kan det istället vara för sent.

Förolämpningar mot polis

Även förolämpningar är något som en polis får utstå i ett stort antal. Många poliser skriver inte en anmälan så länge det inte skett någonting fysiskt. Emellertid, en förolämpning är en förolämpning och den är straffbar. Det är tydligt att de yngre poliserna har en större angelägenhet att dokumentera även sådana händelser. Tråkigt nog, trots att det många gånger borde leda till straffansvar för personen som uttalat förolämpningen, väljer utredningsgruppen sällan att ta tag i dessa ärenden.

Toleransnivån hos poliser är väldigt olika. Sedan finns det alltid andra faktorer som för dagen kan påverka nivån hos varje enskild polistjänsteman.

Anser du att det ägt rum en ökning av våld och hot mot poliser?

Det är min bestämda uppfattning att så är fallet nu när jag har mer insyn i denna del av verksamheten. När jag bestämde mig för att gå in och göra enbart sådana ärenden såg jag till min fasa hur mycket det låg och hur länge det hade legat. Det finns ett par fall jag håller på med som legat sedan 2014 och det är självklart inte bra. Samtidigt så tvingas poliserna arbeta vidare och detaljer kring olika situationer faller i glömska. Om du vid situationen drabbas av fysisk skada, då kan det vara enklare att komma ihåg. Men är det ett ingripande av många andra, ju längre det ligger desto sämre blir det specifika minnet. Åklagare och polisen skall inte behöva lägga ner ärenden därför att de legat för länge, för då kommer poliser slutligen också sluta anmäla.

Även våldet upplever jag har blivit mycket grövre. Poliser i yttre tjänst är mycket mer vaksamma idag och minsta rörelse kan bli vad som helst. Det finns inte längre någon respekt i den kriminella världen mot poliser. Där har det istället blivit som så att polisen är en fiende som skall förgöras. Det är ett annat klimat som skapar oro.

Är dagens lagstiftning tillfredsställande?

Lagstiftningen vad gäller våld och hot mot tjänsteman borde ses över. Polis är yrkesutövning i uniform där du måste göra ett ingripande eller frihetsberövande. Som polis har du befogenheter och om du förhindras utföra dina skyldigheter som polis, så skall inte det bara få glida mellan fingrarna utan där måste det stramas åt lite mer rejält.

Det finns ett ärende jag håller på just nu men som drar ut på tiden då vederbörande inte är svensk medborgare. Gärningen var ett knivhugg direkt mot huvudet på en polisman. Åklagaren framförde till tingsrätten att brottet borde beaktas som grovt för att mannen skulle häktas men tingsrätten ansåg

inte brottet vara grovt och mannen försattes på fri fot i väntan på rättegång. Eftersom mannen inte härstammade från Sverige så lämnade han också landet efter häktesförhandlingen. Åklagaren har idag höjt upp det aktuella brottet till grovt våld mot tjänsteman. Det ligger nu på mitt bord och det kommer få sin rättsliga gång, men det tar tid. Det är viktigt att från början vara vaksam och sätta rätt brottsrubriceringar, men det är inte bara åklagaren och polisen som skall göra detta utan domstolen har också ett ansvar. Där är det tyvärr väldigt olika från domare till domare vad de anser.

Utifrån din erfarenhet, finns det någon annan avskräckning du tror hade kunnat beivra brottsligheten mot poliser?

Det hade behövt hända någonting mer direkt efter att ett brott begåtts mot polis, t.ex. att du blir frihetsberövad till dess att utredningen är färdig. Det blir du väldigt sällan så som det ser ut idag då våld och hot om våld mot tjänsteman är ett brott som står rätt så lågt på straffskalan. Kriterierna fylls inte upp. Om du käftar emot en polis och du till följd av detta får sitta anhållen under tre dagar, det hade du inte räknat och det hade kunnat få en viss effekt. Samtidigt blir utredningen slutförd ganska omgående och lagföring kan ske, men om processen istället tar ett och ett halvt år ges istället bilden av att det inte var någonting och att det är fritt fram att begå en ny gärning mot polis. Det är den första tiden som är avskräckande för alla, i synnerhet de yngre. Med en straffskärpning ökar möjligheten också för frihetsberövande under utredningens gång. Polisen kan då få ihop ett ordentligt fall, men tyvärr går det inte så lätt att göra idag. Det behöver inte vara fängelse tiden i sig som är avskräckande utan just möjligheterna som för polisen följer med en högre straffsats.

Intervju med Nina Wemrin, ordförande polisförbundet i Malmö, tisdagen den 31 oktober 2017.

Vad gör polisförbundet när en polis blir utsatt för våld eller hot?

Av förklarliga skäl har arbetsgivaren det största ansvaret. Polisförbundet arbetar sedan för en långsiktig förbättring på området. Hot- och våldssituationen har ökat. Polisförbundet arbetar bl.a. för att få politiker att förstå all-

varet i frågan om polisernas tjänstevardag och vad de tvingas utstå. Politiker och vad de tycker eller säger kan sända ut starka signaler till landets befolkning. Polisförbundets skyddsorganisation har drivit frågan under en lång tid, men det är inte förrän nu då massmedia väljer att belysa och skriva om problematiken som intresset har vaknat till liv. Varje polis får ett rättsskydd i sitt medlemskap i polisförbundet. Då agerar förbundet som en stöttande funktion för den polis som blivit utsatt. Det är då polisförbundet kommer in och sköter bl.a. kontakten med arbetsgivaren.

Det har pratats en del om vad en polis har att förvänta sig i domstol då de är målsäganden. Det är en sak att vara i rätten i sin uniform och en helt annan att vara där i form av privatperson. Synen från tingsrätten är i det stora hela att polisen skall tåla mer våld och allvarigare typer av hot och missfirmelse än gemene man. Sedan finns det också domare som anser att en attack på en polis är ett stort brott mot demokratin. Det skiljer sig enormt från fall till fall, en polis kan aldrig säkert veta vad som räknas som kränkande.

Vidare har jag dessutom märkt av en ökning gällande polisernas privata bostäder i form av påhålsningar från kriminella personer och nätverk. Det har alltid förekommit, men det känns som det håller på att trappas upp på senare tid. Många poliser kan ta väldigt mycket i tjänsten, men så fort det börjar röra sig emot deras privatliv och familj är gränsen sedan länge passerad. Majoriteten av medlemmarna är initialt nöjda med hur myndigheten behandlar dem. Men vid fall då en polis exempelvis blivit hotad och därigenom blivit tvungen att flyttas från yttre till inre tjänst drabbas denne även av andra bakslag som till exempel inkomstbortfall då vid normalfall OB inte får behållas.

Vad anser du bör göras för att skapa en tryggare framtid för poliserna?

Egentligen borde det finnas videoövervakning av polisstationer. Till exempel i Rosengård har det skjutits genom fönster, men trots detta sätts inga staket upp eller övervakning blir godkänd. Poliser och polisen i stort är väldigt utsatt. En lagskärpning behövs. Poliser kommer till slut inte våga in-

gripa då de känner att risken för de själva väger tyngre än syftet bakom ett ingripande.

Överlag anser jag att hos den goda allmänheten har polisen idag fått en annan status, och det är mycket tack vare att polisförbundet tagit tag i frågan och arbetat hårt för att få synen på polisen på en positiv väg. Synen att poliser i tjänst skall tåla mer gör att många poliser i många fall väljer att inte anmäla hot, våld eller missfirmelse. Det finns antagligen ett stort mörkertal över hur det faktiskt ser ut i tjänsten och vad som sker. Det borde vara en nolltolerans mot poliser. Upplevelsen är också att det oprovocerade våldet mot poliser har ökat och det måste ses som än värre. Att bli nedstucken när man går och patrullerar gator och torg. Har skett incidenter i Malmö, bland annat stenkastning mot polis. Rättsväsendet kan tycka det är ringa, men vad händer om polisbilen kommer i en hög fart eller stenen träffar olyckligt. Det skall inte behöva gå så långt innan sådana attacker också tas på tillräckligt stort allvar.

Polisförbundets skyddsorganisation bedriver även ett arbete gentemot justitiedepartementet angående frågan varför en polis måste skriva under med sina namn på alla anmälningar. Varför kan det inte istället räcka med polisens tjänstgöringsnummer? Det sker idag inget beaktande emot att få poliser att känna sig säkra i sitt yrke eller i sitt privatliv för den delen. Det finns många olika saker, stora som små, som hade kunnat genomföras för att förbättra en polis vardag.

Intervju med Anders Nilsson, samordnande huvudskyddsombud på polisregion syd, torsdagen den 7 december 2017.

Vad är din roll som skyddsombud?

Jag är huvudskyddsombud sedan flera år tillbaka. Skyddsombudets roll är i grunden för alla anställdas räkning att se till så att dessa tjänstemän har en dräglig arbetsmiljö. Det består i sin tur i bevakning av alltifrån arbetsbelastning till utrustningsfrågor. Ett av inslagen är våld och hot om våld.

Anser du att våld och hot mot poliser delvis ökat, men också blivit grövre på senare år?

Polisförbundet har ett arbetsskadesystem dit arbetsskador och tillbud anmäls. Ser vi då till hot och våld ges en indikation dels på vad det är, men också antalet. I system som sådant har inte anmälningarna ökat. Däremot är min uppfattning att våldet och hotet blivit grövre på det sättet att polisstationer angrips och enskilda polistjänstemän blir utsatta för våld och hot om våld. Därtill finns ett mörkertal som inte anmäls.

Tycker du det är rimligt att en polis skall behöva tåla mer än gemene man?

Det är en fråga som polisförbundet drivit under många års tid. Domstolen har vid förhandlingar under en längre tid uttalat att som polis skall du tåla mer än andra vilket har gjort att inget skadestånd har betalats ut för sveda och värk. Brottsoffermyndigheten har där inte heller bidragit med något stöd. Idag pågår emellertid en utredning om blåljuspersonal och vi har även sett rättsfall i närtid där ersättning utdömts vilket talar för att den kan vara på väg mot en förändring. Sedan om vi ser till brotten, våld mot tjänsteman kopplat till misshandel så är det egentligen samma brott fast med två olika brottsrubriceringar som bedöms helt olika. Om skadan skulle varit likadan vid båda brotten så skulle misshandelsfallet givit en helt annan bedömning och det måste justeras. Domstolen har resonerat som så att om du arbetar som polis, då skall du tåla mer än andra personer i vårt samhälle. Däremot har ingen ordentlig motivering varför så borde vara fallet givits. Det är gammal hävd och det är först nu när samhället börjat se konsekvenserna av denna samhällsutveckling som frågan också har lyfts.

Hur arbetar ni på Polisförbundet med denna ökade problematik?

Polisförbundet driver bl.a. frågor mot politiker och de olika partierna för att påverka och få till förändringar. Uppfattningen är att politikerna vi pratat med ser allvarligt på frågan, men som väl känns till är den politiska processen segdragen. Polisförbundet arbetar också direkt mot polismyndigheten och myndighetsföreträdare för att åstadkomma förbättringar i verksamheten.

Detta arbete pågår ständigt, vi får underlag och följer upp t.ex. arbetsskador och tillbud och driver frågor om hur polisen kan skydda sig ute i olika miljöer och arbetar.

Vad tror du kommer behöva göras för framtiden för att förbättra polisernas situation?

Ett förslag som polisförbundet bl.a. driver är att poliserna skall kunna anonymisera och skriva sitt tjänstenummer istället för sitt namn vid rapporter. Detta för att personen under uniformen inte skall bli än mer exploaterad än vad som redan är fallet. Som det är idag finns polisernas namn utskrivet i de förundersökningar som går in i domstolsprocessen och sedermera blir offentliga. En förändring av detta slag hade kunnat förebygga att en polis framöver blir utsatt för hot eller våld.

Listan kan göras lång över saker som hade behövt påverkas och förbättras. Straffutmätningen som ersättningsfrågan är andra förslag som hade kunnat leda till en förbättring för dagens poliskår. Domstolsvärlden är dessvärre väldigt konservativ. Förändringar är inget domstolen förespråkar, vare sig av sin egen organisation eller synsätt på samhällsutvecklingen.

Intervju med polis A, arbetar i yttre tjänst, torsdagen den 30 november 2017.

Hur tycker du det är att arbeta som polis idag, känner du dig trygg?

Under åren jag varit polis har kriminaliteten blivit grövre. Det är tydligt att samhället inte har tillräckligt avskräckande metoder att sätta emot den allt grövre kriminella verksamheten. Poliser går generellt och väntar på att kriminella skall skada poliser. Anledningen därtill är att det leder till för lite konsekvenser. Som polis krävs mer än bortom allt rimligt tvivel för att vi skall få en fällande dom med oss. Dagligen är jag med om att folk försöker begå otillåten påverkan mot poliser, t.ex. via dolda hot. Vi pratar om grovt kriminella personer som begått de grövsta av brott. I vårt samhälle finns extremt många våldsverkare som begått grova våldsbrott och ännu fler potentiella våldsverkare finns därute.

Som polis känner jag mig trygg. Däremot när jag är med min familj känner jag mig mindre trygg. Det är vad jobbet för med sig sedan som är problemet och där måste man ha en uppslutning från samhället. Det handlar om alla tjänstemän generellt.

I takt med att kriminaliteten ökar och våldet blivit grövre har också våldskapitalet blivit mycket större hos de kriminella. En ungdom kan tjäna lika mycket på en vecka som en polis gör på en månad. Samtidigt ser de yngre upp till de äldre och den onda cirkeln snurrar på. De poliser som arbetar väldigt aktivt är de som oftast når framgång, men det är också dem som får de största hotbilderna mot sig. Ungdomsgäng målar gärna upp spökbilder av särskilda poliser. Bilder på olika poliser skickas runt mellan de kriminella via sociala medier. Redan där börjar någonstans ett försök till påverkan.

Är det rimligt att du som polis förväntas tåla mer än gemene man?

I min värld borde det vara tvärtom. Går du på rättsväsendet, då skall det också dömas därefter. Om en alkoholist sitter i en park och uttalar mordhot mot mig som polis, det kan jag tåla. Däremot kan jag inte acceptera att yrkeskriminella försöker få mig att ändra mitt arbetssätt. Denna form av otillåten påverkan som sådana hot för med sig kommer inte upp i rätten. Det går allt som oftast inte att bevisa. Emellertid, då jag är väl medveten om vad de är kapabla till blir hoten något helt annat än ett hot från någon alkoholpåverkad person vid en ingripandesituation. Hoten kan realiseras på en helt annan nivå när man har med yrkes- och gängkriminella att göra.

Som polis måste du vara beredd på mer då du har valt ett yrke med ingripandeverksamhet mot personer som inte vill bli gripna. Emellertid skall inte det leda till att polisen skall behöva tåla mer. Om du attackerar en polis måste också straffen stå i proportion till brotten. Poliser är de yrkesutövarna som kan gå in med våld för att hjälpa till eller lösa en situation. Det är därför väldigt allvarligt ur samhällshänsyn om poliser inte kan utföra sitt arbete p.g.a. riskerna de själva utsätts för. Det måste kosta att attackera en polis, annars försvinner rättssäkerheten. Som polis ser du mycket hemska saker

och måste ha en viss beredskap för vad som kan ske, men vi skall inte tåla att bli slagna, hotade och bespottade av den anledningen. Om du får en spark i ansiktet av en misstänkt så känns det mycket bättre som polis att kunna gripa den misstänkte för både det brottet och det ursprungliga brott som han varit misstänkt för och veta att han blir bestraffad ordentligt för båda brotten. Skulle du istället få motta en spark i ansiktet utan att personen ifråga blir dömd, då drabbar det bara mig personligen och då känns det helt meningslöst.

Har du råkat ut för våld och/eller hot i tjänsten, och i så fall på vilket sätt?

Hot har jag råkat ut för av olika dignitet. Jag m.fl. poliser har i omgångar blivit mordhotade, anledningarna till detta kan vara olika. Det kan handla om att de anser man ha lurat dem, tagit deras narkotika eller bilar och pengar. När det är grovt kriminella personer, då tar man också hoten på fullt allvar. Sedan har jag råkat ut för dödshot från personer vid ingripandesituationer som jag inte tar lika allvarligt på. Nyckeln är vem det är som hotar.

Våld är vanligt förekommande. I tjänsten har jag blivit slagen, sparkad och bespottad, men som polis får man ingenting för det. I början av min karriär hade jag mycket fler våldsamma ingripanden för då ville personerna inte göra som jag sade. Många av städerna i Sverige är inte så stora och allting ligger nära. Ett av problemen med att många städer är små och kriminaliteten är utbredd leder till att enskilda personer hamnar i fokus i vissa områden. Dagligen hör jag rykten från kriminella om kollegor.

Om man blir hotad, hur tas det om hand av polismyndigheten?

Det är som allt annat inom polisen, det finns bra individer men det är svårt för myndigheten i stort att tackla problemet. Jag vill inte gå in på detaljer hur myndigheten skyddar hotade poliser, men jämför man det med andra länder är i det stora hela dåligt. Om du som polis blivit hotad i ett annat land, då hade det stått en polisbil utanför ditt hus i flera månader. I Sverige kanske du har polisbevakning under två dagar och sedan är det tillsyn att

köra förbi. En rädsla jag har är att drivna kollegor istället hamnar på inre tjänst trots att de inte är problemet. Om en polis blir hotad på sin privata tid är det emellertid än mer komplicerat. Det ställer till det för myndigheten.

Efter att jag blivit hotad var jag tvungen att se över min egen och min familjs säkerhet i hemmet. Därför vidtog jag också vissa åtgärder ur säkerhetssyfte, t.ex. så finns det vissa tekniska hjälpmedel som kan öka den upplevda tryggheten. När hoten var som mest färska blev jag omedelbart hemkörd från arbetet. De förbjöd mig att arbeta vid vissa tillfällen. Jag tyckte myndigheten tog väl hand om mig. Efter det har jag gjort mitt val, jag tänker inte byta tjänst eller yrke när jag inte har gjort någonting fel. Det är inte jag som gjort fel eller begått ett brott, men det är jag och min familj som drabbas. Är du utsatt för ett allvarligt hot i hemmet är det mentalt utmattande, det påverkar en och är slitsamt. Däremot, min tro på att det onda inte skall få segra, den backar jag inte på.

Vad anser du bör göras för att förbättra polisernas situation?

Det måste införas hårdare straff på allt. Det ena ger det andra. Inte bara när man skjuter mot en polis. En bankrånare som skjuter mot en polis, det är inte samma sak som någon som skjuter mot en polis för att de blivit tagna många gånger. Då ingår det i deras affärstänk och i deras samhällstänk. Om du skulle få ett års fängelsestraff för att du spottar på en polis, då kommer ingen att spotta på en polis fortsättningsvis. Poliser står för säkerheten och om vi inte kan göra vårt jobb finns det inte heller någon annan som kan göra detta. Av den anledningen måste straffen för en attack mot en polis också vara mycket högre än de är idag. Sedan har vi punktbevakning. Många av de kriminella som mördar varandra ingår också i de affärsverksamheter som säljer knark. Punktbevakning skulle öka polisens möjligheter att komma åt dessa individer i ett tidigare stadie när de säljer knark. Om de då istället får fängelsestraff på 3-5 år undslipper vi många större problem. De individerna jag pratar om har 15-30 misstankar i sina register, men de har fortfarande inte haft en enda rättegång utan de kommer ut och kan jobba på som om

ingenting har hänt. Vi måste få strängare straff och framför allt bättre hjälpmedel för att beivra brott i Sverige.

Konstruktionen av samhället och synen på brottslingar är problemet. Jag blir mörkrädd när jag ser hur folk resonerar och tänker. När det då kommer personer som inte tänker i närheten utav vad vi gör, då blir det också farligt. I Sverige finns stora kriminella gäng och familjer som aktivt försöker påverka poliser genom våld eller hot om våld. Det är extremt farligt ur samhällssynpunkt. Sen finns det gärningar som kan vara allvarigare mot mig personligen, men samhällsmässigt är det förstnämnda den största faran för landets rättssäkerhet. Galningar kommer alltid att finnas. Vi har ett straffsystem som är rätt så gammalt och gjort för tiden då vi hade ett skamsamhälle och det var väldigt viktigt att göra rätt för sig. Idag ser Sverige väldigt anorlunda ut.

Om inte rättssamhället i stort ser våldet och hoten mot poliser som ett allvarigare problem än de gör idag så kommer det att sluta illa. Varför skall vi som poliser offra våra liv när vårt skydd ibland känns obefintligt och att konsekvenserna inte är tillräckliga för kriminella? Vem skall då kontrollera dessa grovt kriminella individer, stora grupper som styrs av en person med som kontrollerar stora områden där de härskar. De lever i en helt egen samhällsuppbyggnad utanför det svenska samhället. Vi kommer så småningom att få se poliser som utsätts för än grövre våld och om gärningsmannen då kommer undan kommer han att sticka iväg i rangordningen. Därifrån blir det bara värre.

Intervju med polis B, ordningsgruppen, söndagen den 3 december 2017.

Ordningsgruppen växte fram inom polisen i samband med släktfejder för ett par år sedan då polisen behövde folk som körde omkring i buss och var flera till antalet. Ordningsgruppen fyller tomrummet som uppstått mellan insatsstyrkan och ingripandepolisen. Tar ärenden av lite större dignitet, lite mer

farlighet. Är en förstärkning till radiobilarna. Har arbetat mycket mot bl.a. mc-gängen.

Hur tycker du det är att arbeta som polis idag, känner du dig trygg?

Om man ser till det stora hela är svaret både och. Som polis har jag förmånen att alltid arbeta med en grupp som jag litar på varför jag också känner mig trygg i tjänsten. Det har alltid funnits ett hot mot polisen, men under de åren som jag varit polis har det blivit annorlunda. Det är inte långt borta att kriminella börjar skjuta mot poliser. Våldet har blivit mycket grövre. Yrket för alltid med sig en osäkerhet då man utsätts för väldigt mycket hot. Som polis får man spela lite på de kriminellas mentalitet, om de är trevliga är vi trevliga och tvärtom, då är vi handfasta. Det är ett mentalt spel man som polis har med de yrkeskriminella individer som vi kontinuerligt råkar på i vårt arbete. Ordningsgruppen kommer till uttryckningar med en viss mental fördel och det är inte lika enkelt om man kommer till en uttryckning två stycken i en radiobil. Antalet gör det lättare att vara tryggare och mer offensiv.

Har du råkat ut för våld och/eller hot i tjänsten, och i så fall på vilket sätt?

Det fanns ett par individer som var väldigt stora för ett par år sedan på ett av de mer utsatta områdena i Sverige. Vi gjorde där ett ingripande på en svartklubb där jag grep en individ som visade sig vara lillebrodern till en av dessa personer. Det var väldigt stökigt på platsen, han hade slagit ner en kvinna inne på svartklubben och försökte sedan undkomma mig. Till slut får jag tag på honom och han blir omhändertagen. När det kommer till hans äldre brors kännedom senare under kvällen så blir han tokig på mig. Han visste mycket väl vem jag var då jag arbetat mycket under kravallerna som skett tidigare i området.

En dag sitter vi och äter på polisstationen i området och plötsligt smäller det något helt fruktansvärt. Det visade sig att den äldre brodern skickat ett antal personer som hade skjutit in på polisstationen. Vi börjar jaga efter och bara

en stund senare så rings det in till vår ledningscentral där vissa individer då efterfrågar mig och ville att jag skulle komma ut till en viss butik i närheten. Det gjorde jag såklart inte men det blev väldigt uppenbart att hotet och skotten var riktade mot mig. Det dras därefter igång en apparat där min familj hämtas och körs hem till andra kollegor. Till följd av detta fick jag ha mitt vapen med mig hem, det var bevakning på vårt hus osv. Sedermera gör polisen också bra insatser mot personen och dennes svartklubb och driver den i botten. Han inser efter några månader att det kanske inte var så bra gjort av honom och hoten ebbar ut. Men där och då påverkade det mig väldigt mycket. Man blir orolig för sina barn och sin familj. Jag satt uppe sent på nätterna och kontrollerade så fort ett fordon körde förbi ens hus och det är något som hänger kvar i viss mån än idag. Det blir ett naturligt mönster i livet, man kollar om någon kör efter en, tar omvägar om så är fallet. Sådana upplevelser sätter spår och det är väldigt obehagligt. Hotet i sig är idag polisiärt uppkärlat, men det nådde aldrig någon rättslig dom.

Hot som jag blir utsatt för numera i tjänsten tar jag kanske inte lika allvarligt då jag har det andra att jämföra med. Sen är det mycket vad det är för person som hotar och vad det är för situation, om det är en alkoholist eller en psyksjuk. I många situationer är hoten något som sägs i förbifarten, de har inte förmågan att veta vem jag är eller var jag bor. Då kanske jag inte tar det så allvarligt. Sen har det funnits de underliggande hoten när vi pratar gängkriminala, men då har man lärt sig att då är det bättre att möta hoten direkt och plocka dem snabbt åt sidan och förklara vad som gäller och då brukar de backa lika fort.

De farligaste och mest obehagliga hoten är de som riktas mot kollegor som inte sägs direkt till dem utan där hoten upptäckts senare. Istället kan hoten ha yttrats till andra poliser att det finns ett pris på din kollegas huvud. Det är otäckt för då kan det vara riktigt allvarligt. Att pris sätts på en polis huvud är inte vanligt men det har förekommit och det är väldigt allvarligt.

Våld har jag råkat ut för många gånger i tjänsten. Det kommer lite med yrket, men det rättfärdigar inte våldet. Nyligen i samband med ett ingripande blev jag sparkat i huvudet. Jag skulle ingripa mot en person varför han börjar slåss och sparka mot mig. Efter sparken förstod jag först inte vad som hänt. Ordningsgruppen åker oftast på de uttryckningar som är extra våldsamma och då är risken för våld också större. Men jag skriver våld mot tjänsteman för det finns ingen som helst legitim rätt för honom att sparka mig i huvudet. Som polis möter vi personer som av olika anledningar kan vara väldigt desperata eller mår dåligt. Poliser har den lagliga rätten om det är nödvändigt att använda våld mot andra och det blir därför också oundvikligt att inte mötas av våld. Vi springer till platser och situationer som alla andra springer ifrån, våldet är inte acceptabelt men det är något vi måste vara medvetna om att risken finns.

Det är framför allt den grova kriminaliteten som börjat närma sig polisen som är riktigt allvarligt. Situationerna med någon bråkig fylla är något vi aldrig kommer ifrån. De grovt kriminella har flyttat gränserna för vad de gör mot polisen vilket är skrämmande. Dessvärre tror jag att polisen i nära framtid också att kommer bli beskjutna.

Tycker du poliser skall behöva tåla mer än gemene man i sin yrkesutövning?

Det tycker jag inte utan tvärtom skall det värnas mer om våra rättigheter. Sen kan vi aldrig undgå att det ingår i vårt arbete, men det rättfärdigar aldrig att det är något vi skall tåla. Däremot är vi alla medvetna om vad vi ger oss in på eller det hoppas jag åtminstone. Som polis kommer du att utsättas för våld och behöva ta obehagliga beslut att använda våld. Men det måste värnas ännu mer om våra rättigheter. Polisen springer mot det farliga och då måste du som polis också känna att man har samhällets uppbackning. Så är det dessvärre inte idag. Istället utsänds budskapet att du som polis skall tåla att bli bespottad, hotad och slagen vilket är sorgligt och helt fel signaler att sända ut.

Vad anser du bör göras för att förbättra polisernas situation?

Det finns inte någon universallösning, men rättsväsendet måste markera och visa tydligt vad som är okej eller inte okej. Många av de individer vi arbetar med kan ej förändras. Därför måste det visa sig mindre värt att motarbeta polisen. Som det är idag får du t.ex. inget tillägg om du försöker ta dig ifrån polisen, men det är just då som domstolen måste gå in och visa på att det är en försvårande omständighet. Som polis tar du svåra beslut och det är inget som kan utföras halvdant. Om en polis blir utsatt för våld i sin tjänsteutövning, då skall det leda till hårdare straff vilka i sin tur sänder tydliga signaler utåt. Samtidigt måste hela samhället visa att det inte är okej att attackera en polis med våld eller hot.

Om vi ser till USA och även många andra länder är det en försvårande omständighet att attackera en polis i tjänsten. I vårt grannland Danmark får du som gängkriminell ett dubbelt straff. På detta vis sänds tydliga signaler ut att vi som land accepterar inte gärningar mot vår poliskår. En egen bestämmelse för polisen skulle vara att föredra, kan även innefatta annan blåljuspersonal. Samtidigt måste polismyndigheten se över sina egna led, t.ex. rekryteringen. Det blir oroligt när många personer rekryteras in med en stor ovana att arbeta i de miljöer som vi dagligen befinner oss i. Polisen måste vara mer självkritisk och kanske se över sin defensiva utlärnning där poliser avvaktar in i det sista vilket ofta slutar med att kollegor blir skadade. Dessutom har domstolen ett stort ansvar att påvisa att polisen har rättslig uppbackning. Under tiden jag var hotad fick jag bra hjälp av polismyndigheten, men den uppfattningen delar inte alla de poliser som blivit utsatta. Ett förslag skulle kunna vara att man som polis får rätten att välja om man vill ha vapnet med sig hem. Speciellt om du blivit utsatt och känner dig otrygg i hemmet för både din egen och din familjs säkerhet. Det finns mycket att jobba med och hela rättskedjan (polis, domstol, ambulans, brandkår m.m.) måste vara med på tåget och fungera.

Intervju med polis C, utredare, tisdagen den 5 december 2017.

Har arbetat som polis i 33 år. Är idag utredare, men är en av få poliser som fortfarande egentligen vill vara ute och arbeta.

Hur tycker du det är att arbeta som polis idag?

Poliserna på 80-talet ville vara ute och skipa rättvisa. Dagens nyexamine-rade poliser vill vara chefer, de vill inte gärna vara ute. De saknar pondusen och den mentala förberedelsen för vad som kan hända i yttre tjänst. Därutöver har kraven på ansökningar sänkts så kåren blir inte direkt bättre. Istället vill de ha mjukare poliser som inte kan stå mot den ökade brottsligheten och våldsamheten i samhället. Man väljer ja-sägare som går i ledningens fotspår.

Uppfattar du att våldet och hotat har ökat och samtidigt blivit grövre?

Det är min uppfattning. När Öresundsbron i Malmö skulle byggas informerade jag om att bron kommer medföra sina problem. Under 90-talet var det konflikt på Balkan. I och med denna konflikt blev det ett överskott av vapen, alla hade tillgång till vapen och kunde dessutom skicka dem vidare. Därefter började skjutningar, slängda handgranater osv. vilket vi inte haft i den utsträckningen innan. Om vi hade arbetat aktivt med att täppa till våra gränser, arbetat mycket med aktiva källor, då hade polisen också kunnat få kontroll över denna typ av brottslighet. Istället har detta arbete fallerat och brottsligheten har därför vuxit till sig.

Nyligen hade vi en incident där ungdomar i åldern 13-14 år skulle befria en kompis som blivit tagen för snatteri. Så när det kom en polisbil började de hoppa på polisbilen. De har ingen respekt för samhället eller polisväsendet och nu pratar vi om ungdomar som inte ens är straffmyndiga. Det har blivit respektlöst för vi inte beivrar brottsligheten. Polisen måste börja från grunden. Alla brott som du begår skall du också bli tagen för, de skall utredas. Dessvärre är det enda polismyndigheten pratar om idag att vi inte har några resurser. Poliser är inne och gör kontorsjobb som civila hade kunna genomföra istället. Organisationen slukar en massa individer, men de är inte på rätt

plats. Till följd av denna utveckling har också det förebyggande arbetet gått förlorat. Polisen är inte ute i samma utsträckning längre och pratar med ungdomar och plockar dem så fort de begått ett brott. Idag körs det bara på alarm vilket inte är bra för samhället.

I början av 90-talet kostade en pistol 30 000 – 40 000 kr. Efter balkankonflikten kan du idag köpa ett vapen för 5 000 – 6 000 kr. Det innebär att i stort sett vem som helst kan köpa vapen i dag och det är farligt. Innan hade man kniv, nu har alla pistol. Har du då inställningen att polisen är skit, då kan det hända grejer. Då kan det bli att man vilseleder polisen till ett ställe och så kommer man dit och blir beskjuten istället, vilket hänt i bl.a. Tyskland.

Känner du dig trygg som polis?

Tryggheten beror på hur man själv är som person. Vad man har för mental förberedelse. Är jag rädd för att vara polis eller är jag stolt över att vara polis? Klarar jag mina situationer? Jag är inte rädd för att vara polis för jag är polis i botten och har alltid varit polis och stått mot brottsligheten så jag känner inte att jag är rädd för brottslingarna, men nu jobbar jag inte den sfären där jag bestraffar brottslingar så pass mycket att de ser mig som ett hot. Därför hotar de inte mig som de gjort tidigare.

Har du råkat ut för våld och/eller hot i tjänsten, och i så fall på vilket sätt?

Det första grova hotet jag mottog ledde till att jag och min familj fick lämna landet på grund av risken för vår säkerhet. Hoten var riktade mot mig och kom uppifrån i den kriminella hierarkin, en väldigt driven källa. Inom polisen bedömdes hotet som mycket allvarligt varför vi fick åka utomlands en tid och när vi sedermera kom tillbaka var vårt hem ett skyddat boende. Som en ytterligare följd av hotet fick jag byta tjänst. Det är lite av myndighetens strategi, få bort polisen så slipper de problemet. Emellertid är det fel väg att gå för problemet växer sig istället allt större vilket hänt bl.a. i Malmö med

skjutningar var och varannan dag. Arbetar du hårt mot vissa grupperingar så vet alla vem du är.

Vi gjorde tillslag på svartklubbar, gick ekonomiskt på brottslingen. Då vill man inte arbeta hela natten för att sedan när polisen kommer på morgonen bli av med hela vinsten. Effekten blir att de vill ta livet av någon och i detta fall var det mig det drabbade. Polismyndigheten gjorde ingenting utan fick istället bort mig från min ursprungliga arbetsort vilken jag inte fått återkomma till sedan dess. Om du som polis hamnar i sådana situationer är det ingen som står bakom dig. Det enda det pratades om var ekonomi. Effekten som uppstått därefter är att personskyddsgrupperna utökats rejält. Polismyndigheten har inte skyddat sina medarbetare när dessa har gått i klinch med brottsligheten. Det är en farlig väg att vandra och speciellt då brottsligheten blivit grövre. Hoten som kommer från organiserad brottslighet, från de som är nyktra. Det är de som är allvarliga och farliga.

Våld råkade jag ut för som yngre polis, t.ex. knytnävsslag i ansikte. Men som polis måste du lära dig av dina misstag och idag bedömer jag situationer annorlunda.

Tycker du poliser skall behöva tåla mer än gemene man i sin yrkesutövning?

Flera gånger i domstolen har jag hört de säga att som polis skall man tåla bespottning, ofredande, slag och hugg. Jag tittar på min lönespecifikation, inte någonstans står det att jag får extra pengar för att bli spottad på, för att bli hotad etc. Så nej jag tycker inte vi skall behöva tåla mer än gemene man. Vi har en lagstiftning, en misshandel mot tjänsteman skall dömas hårdare än en vanlig misshandel, men det är snarare tvärtom. Det är billigare att slå på en polis än på grannen.

Hur ser du på förolämpningsbrottet?

Förolämpning är något som väldigt sällan döms i rätten varför också poliser inte skriver anmälan vid sådana händelser. Jag har själv blivit spottad på i

ansiktet och det var det äckligaste jag varit med om. Det är en kränkning utan dess like, och denne personen dömdes då till 500 kr i skadestånd. Det är ingenting.

Vad anser du bör göras för att förbättra polisernas situation?

Pikén har ansiktsmasker idag för att inte bli igenkända. Vissa länder vid ingripanden som civila drar de på sig luva, rånarluva i princip för att inte bli igenkända. Då minimerar också poliserna risken för att bli igenkända och hotade.

Åklagarna måste se till att lagboken följs då en polis blivit utsatt. Är det våld mot tjänsteman, då skall man också dömas därefter. Man skall hela tiden ligga på övre straffskalan, inte på den undre nivån. Desto mer du gjort desto mer rabatt får du. Desto yngre du är, desto mer förlåtande är rätten. Det är fortfarande samma grova brott. Det är ett angrepp på samhället. Rättsväsendet skall inte vara förlåtande, det är därför respekten försvunnit. Lagstiftningen behöver inte vara fel, men det måste dömas i överkant av straffskalan och det gör det aldrig. Har man inställningen, som rättsväsendet har, att polisen skall tåla mer, då når vi heller ingenstans.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Asp, Petter, Friberg, Sandra, Jareborg, Nils och Ulväng, Magnus (2014). *Brotten mot allmänheten och staten*. Andra upplagan. Uppsala: Iustus Förlag AB.

Asp, Petter, Friberg, Sandra, Jareborg, Nils och Ulväng, Magnus (2015). *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*. Andra upplagan. Uppsala: Iustus Förlag AB.

Johansson, Stefan, Leijonhufvud, Madeleine, Trost, Hedvig, Träskman, Per Ole och Wennberg, Suzanne (2017). *Brottsbalken: En kommentar. Del II (13-24 kap.): Brotten mot allmänheten och staten m.m.* Studentutgåva 8. Stockholm: Wolters Kluwer.

Korling, Fredrik och Zamboni, Mauro (red.) (2013). *Juridisk metodlära*. Lund: Studentlitteratur AB.

Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole och Wennberg, Suzanne (2017). *Brottsbalken: En kommentar. Del II (1-12 kap.): Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m.* Studentutgåva 8. Stockholm: Wolters Kluwer.

Westerlund, Gösta (2011). *Ordningsstörande brott*. 4:e uppl. Bruuns bokförlag.

Westerlund, Gösta (1990). *Våld mot tjänsteman och andra närbesläktade brott enligt 17 kap. 1-5 §§ brottsbalken*. Juristförlaget i Lund.

Elektroniska källor

Love Hansen Siilin: *Stenkastning mot poliser*, Göteborgs Posten, <www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/stenkastning-mot-poliser-1.4797011>, besökt 2017-11-16.

Verksamhetsidé och långsiktiga mål, Polisen, <www.polisen.se/Om-polisen/Uppdrag-och-mal>, besökt 2017-09-15.

Häktas för knivattack mot polis, Svenska Dagbladet, <www.svd.se/begars-haktad-efter-knivattack-mot-polis>, besökt 2017-11-16.

Misstänkte bombmannen i Malmö kan ha fångats på bild, Svenska Dagbladet, <www.svd.se/polisbil-sprangd-i-centrala-malmo>, besökt 2017-12-29.

En bomb exploderade i Helsingborgs polishus i natt, Sveriges Radio, <www.sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=4916&artikel=6800891>, besökt 2017-11-16.

David Forsell: ”Polishelikopter beskjutet av grön laser”, SVT Nyheter, <www.svt.se/nyheter/lokalt/upsala/polishelikopter-skots-av-gron-laser>, besökt 2017-12-08.

”Man i 20-årsåldern anhållen för polisskott i Västerås”, Sydsvenskan, <www.sydsvenskan.se/2017-10-28/man-i-20-arsaldern-anhallen-for-polisskott>, besökt 2017-11-16.

Tryckta källor

Propositioner

Prop. 2016/17:222	Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten.
Prop. 2015/16:113	Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet.

- Prop. 1975:78 Regeringens proposition om lagstiftning angående ansvar för funktionärer i offentlig verksamhet, m.m.
- Prop. 1962:10 Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till brottsbalk.
- Prop. 1948:80 Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i strafflagen m.m.

Statens offentliga utredningar

- SOU 1972:1 Ämbetsansvaret II. Slutbetänkande av ämbetsansvarskommittén.
- SOU 1969:20 Ämbetsansvaret I. Principbetänkande av ämbetsansvarskommittén.
- SOU 1944:69 Straffrättskommitténs betänkande med förslag till lagstiftning om brott mot allmänheten och staten.
- SOU 1930:24 Brotts emot myndighet m.m. Förberedande utkast till strafflag, IX speciella delen Thyren; principerna för en strafflagsreform.

Övrigt offentligt tryck

- Dir. 2016:115 Ett modernt straffrättsligt skydd för blåljuspersonal och andra samhällsnyttiga funktioner.
- NJA II 1975
- NJA II 1942

Rapporter

- Polisförbundet (2017): Rapport juni 2017, *Hot och våld mot poliser*.

Otryckta källor

- Intervju med f.d. kriminalinspektör, nuvarande civilutredare Dan Granvik den 6 november 2017.

Intervju med ordförande på Polisförbundet Malmö Nina Wemrin, den 31 oktober 2017.

Intervju med samordnande huvudskyddsombud polisregion syd Anders Nilsson, den 7 december 2017.

Intervju med polis A, arbetande i yttre tjänst, den 30 november 2017.

Intervju med polis B, ordningsgruppspolisen, den 3 december 2017.

Intervju med polis C, nuvarande utredare, den 5 december 2017.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1994 s. 557.

NJA 2004 s. 331.

NJA 2016 s. 668.

Hovrätten

Svea hovrätt, RH 1980:43.

Hovrätten för Västra Sverige, B 2616-08.

Svea hovrätt, B 6076-08.

Hovrätten för Västra Sverige, B 4465-12.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, B 448-12.

Hovrätten för Nedre Norrland, B 10-13.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, RH 2013:61.

Göta hovrätt, B 1013-14.

Göta hovrätt, RH 2015:67.

Svea hovrätt, B 9216-15.

Göta hovrätt, B 152-17.

Hovrätten för Västra Sverige, B 1056-17.

Hovrätten för Västra Sverige, B 1695-17.

Hovrätten för Västra Sverige, B 2683-17.

Hovrätten för Övre Norrland, B 421-17.

Svea hovrätt, B 3614-17.

Tingsrätten

Malmö tingsrätt, B 9334-11.

Sundsvalls tingsrätt, B 1143-12.

Varbergs tingsrätt, B 1396-12.

Kalmar tingsrätt, B 3911-13.

Borås tingsrätt, B 2571-16.

Göteborgs tingsrätt, B 13053-16.

Skaraborgs tingsrätt, B 2271-16.

Alingsås tingsrätt, B 345-17.

Gällivare tingsrätt, B 241-17.

Nacka tingsrätt, B 5074-17.

Södertörns tingsrätt, B 2401-17.

Södertörns tingsrätt, B 9494-17.

Södertörns tingsrätt, B 11605-17.